

En het dorp zal duren ...

Grafsteen in blauwe steen met ingelegde witmarmere letters en sierlijst van Kanunnik Josephus Windrickx in de Sint-Micielskathedraal in Brussel.

nr 20 - oktober-december 2003

trimestrieel tijdschrift van het heemkundig genootschap
"van witthem" Beersel

En het dorp zal duren ...

Grafsteen in blauwe steen met ingelegde witmarmere letters en sierlijst van Kanunnik Josephus Windrickx in de Sint-Micielskathedraal in Brussel.

nr 20 - oktober-december 2003

trimestrieel tijdschrift van het heemkundig genootschap
"van witthem" Beersel

Inhoud

<i>Voorwoord</i> MARC DESMEDT	5
<i>Korte levensbeschrijving van Jozef Winderickx (*1706 - +1781)</i> JAN DE COCK	6
<i>De heroïsche drinkers en de dappere vrouwen in Vlaanderen op het einde van de XVIde eeuw</i> MARC DESMEDT	24
<i>Kroniek van de gemeente Alseberg (7)</i> JAN BRASINNE	31
<i>Uit het gemeentelijk archief van Alseberg 1849</i> JAN BRASINNE	34
<i>Alseberg rond 1845</i> JAN BRASINNE	37
<i>De samenleving in Alseberg rond 1845</i> JAN BRASINNE	42
<i>De Grote Leerweek</i> JOS EYLENBOSCH	46
<i>Colofon</i>	56

Voorwoord

MARC DESMEDT

De tentoonstelling "Brouwerijen en Bierstekerijen in Beersel" die we organiseerden in AUVICOM te Dworp ter gelegenheid van de Jaarmarkt was dankzij de ruime opkomst een groot succes.

Het vele werk en de kopzorgen voor die paar dagen tentoonstelling worden hierdoor ruimschoots goedgemaakt. We willen de leden van de Cultuurraad en van het Genootschap die ons met raad en daad hebben bijgestaan van harte danken. Dank ook aan de actieve brouwers en bierstekers: Hanssens Artisanaal, Drie Fonteinen en Boon die onze receptie hebben gesponsord. In het bijzonder willen we ook onze gastsprekers Willem Van Herreweghen en Erik Waelpuut feliciteren voor de gesmaakte uiteenzettingen over het Lambikbrouwen en over het kuipersberoep dat in onze contreien nu haast volledig verdwenen is.

In ons vorig nummer meldden we dat dit nummer speciaal aan het lambikbrouwen en biersteken zou gewijd worden. Onder tijdsdruk werd beslist een tentoonstellingsgids uit te geven (speciale uitgave). Hiervan zijn er nog enkele exemplaren te koop. Wie er nog eentje wil kan die tegen de prijs van € 5 bekomen. Het is echt de moeite waard (124 bladzijden met gegevens over lambikbrouwen, geuzesteken, kuiperij, tappensnijden en met een korte beschrijving van meer dan 20 brouwerijen en bierstekerijen die onze gemeente ooit rijk was. (bestellen kan via een belletje aan een van de bestuursleden - telefoonnummers staan achteraan in de Colofon.)

Het hoofdartikel is van de hand van Jan De Cock en brengt Kanunnik Josephus Winderickx in de belangstelling. U krijgt een goed idee hoe een Dworpse jongen in de 18de eeuw een belangrijke positie aan het Kapittel van Sint-Goedele en Sint-Michiël in Brussel wist te verwerven.

Als toemaatje bij de tentoonstelling over lambikbrouwerijen, publiceren we een merkwaardig verhaal over de gebruiken die onze voorouders er in de XVIde eeuw op na hielden. Merkwaardig is dat 500 jaar later deze gewoontes nog altijd bestaan. Als er maar genoeg edel vocht bij te pas komt...

De kroniek van Alseberg wordt afgesloten met het jaar 1849 en een terugblik op de behandelde periode 1843 - 1849.

Op vraag van verschillende deelnemers aan de Grote Leerweek, publiceren we de "juiste" antwoorden van de quizavond "ken je gemeente".

Korte levensbeschrijving van Jozef Winderickx (°1706 - +1781)

uit Dworp, Kanunnik van de 1ste Fundatie van het
Sint-Michiel en Sint-Goedelekapittel te Brussel.

JAN DE COCK

Inleiding

Tijdens opzoekingen in de Abdij van 't Park te Heverlee ontdekte ik twee jaar geleden het overlijdensbericht van kanunnik Josephus Winderickx ⁽¹⁾. Deze is in het Latijn opgesteld en bevat een korte levensbeschrijving. Dankzij het uitgebreid archief van het Sint-Michiel- en Sint-Goedelekapittel is het mogelijk deze beschrijving aan te vullen en het leven van Jozef van de wieg tot het graf te reconstrueren ⁽²⁾. Wie was Jozef, uit welk milieu kwam hij en hoe kon hij het tot kanunnik brengen? Wat hield de taak van kanunnik juist in? Op deze vragen tracht dit artikel een antwoord te geven.

Jozef als koraal in het Sint-Goedelekapittel

Jozef Winderickx zag het levenslicht op 10 juli 1706 in de papiermolen van Esselt op de Zevenborrebeek te Dworp. Zijn vader Gillis was er welgesteld papierfabrikant. Als jongste tweelingbroer was hij vierde van de acht kinderen ⁽³⁾. Jozef werd in zijn kindertijd als koraal opgenomen in de Sint-Goedelekerk te Brussel ⁽⁴⁾. Wat hield deze functie in en hoe werd Jozef gerekruteerd? De fundatie van de koralen dateert uit 1465. Zes koorjongens werden toegelaten in de Sint-Goedele. Ze dienden bij hun intreding tussen de negen en de veertien jaar oud te zijn. De koralen zongen zowel de getijden mee in het koorgestoelte als polyfone werken. Hun aandeel in de gregoriaanse gezangen was allerminst te onderschatten. De bovenste partijen van de polyfone werken werden door de koralen uitgevoerd ⁽⁵⁾.

Er werd veel zorg besteed aan de rekrutering van nieuwe koralen. De zangmeester van het kapittel stond in voor het "veldwerk" en ging desnoods op zoek in kleine dorpen naar geschikte stemmen. De meeste koralen kwamen uit het zuiden van de Oostenrijkse Nederlanden. Het kapittel selecteerde streng op fysieke bekwaamheden en nam hiervoor verschillende vereisten in acht. In de meeste gevallen kwamen de koorknapen uit meer gegoede milieus ⁽⁶⁾. Ook Jozefs ouders zaten er warm in, Gillis verdiende

1) Dit overlijdensbericht werd gedrukt bij Ae. C. Stryckwant te Brussel. Documentnummer 8203682 (het document bezit geen plaatsingsnummer).

2) DE RIDDER, P., *Inventaris van de kapittelkerk van Sint-Michiel en Sint-Goedele te Brussel*. 3 vol., Brussel, 1987.

3) Jozef was de zoon van Gillis (*8 mei 1670 - +30 september 1748) en Maria Anna De Blander (+ 29 oktober 1749), zij was de dochter van de koster van Dworp. De overige kinderen uit het gezin: Maria Anna, Franciscus, Guilliam, Jan Frans (tweelingbroer), Petrus, Egidius (of Gillis die de de molen van zijn vader overnam) en Jan Baptist. Notities E. Winderickx. C. Theys vermeldt dat Jozef tiende van twaalf kinderen is. THEYS, C. *De geschiedenis van Dworp*. Brussel, 1948, p. 180.

4) Over de koralen in het Sint-Goedelekapittel werden reeds verschillende werken geschreven, voornamelijk door de Amerikaanse musicoloog Lewis Reece Baratz en historica Kathelijne Verboomen, die er haar thesis aan wijdde.

5) VERBOOMEN, K., *De koraalschool van het Sint-Goedelekapittel te Brussel tijdens de 18de eeuw*.

Onuitgegeven licentiaatsverhandeling KUL. Leuven, 2002 p. 42-43; BRAL, G.J. e.a., *De kathedraal van Sint-Michiel en Sint-Goedele*. Tielt - Brussel, 2002 p. 262.

6) VERBOOMEN, K., o.c. p. 48-61

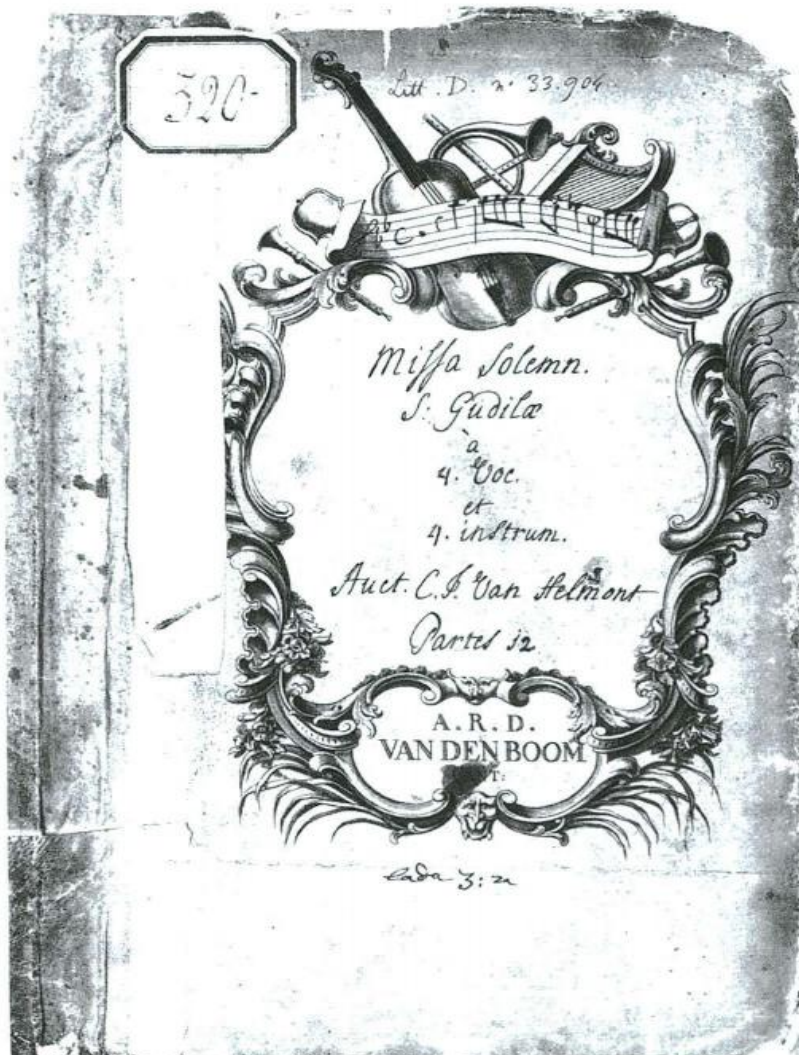
goed zijn brood met het familiebedrijf. Op 2 augustus 1715 werd Jozef als negenjarig kind aangenomen als koraal in het kapittel. Zijn vader was aanwezig als getuige (7). De ouders moesten zich grondig rekenschap geven van het feit dat ze hun kind lange tijd niet zouden zien en een groot deel van de opvoeding van zoonlief in de handen van de geestelijken legden. Na de aanwerving ontving Jozef de tonsuur of kruinsche-ring (8). Met dit gebaar traden de koralen toe tot de lagere clerici. De ouders bleven verantwoordelijk voor de kleding van hun kind. Kerkelijke gewaden, onderdak, voeding, schoeisel, medische kosten e.d. werden verzekerd door het kapittel (9).

De koralen werden toevertrouwd aan een meester Latijn en een zangmeester. Jozef kreeg onderricht van de meester Latijn Guillaume Bautson (meester van 1705 tot 1725). Hij moest de koralen voorbereiden tot het niveau van de syntaxis in een humanioracollege. Ook stond hij in voor de goede zeden en de welgema-

7) BARATZ, L. R., 'St. Gudula's children: The Boninfanten and Chorealen of the Collegiate Church of Brussels during the Ancien Régime'. In: *Musicology and archival research* (ed. B. Haggh, F. Daeleman en A. Vanrie) ABB extranummer 46, Brussel p. 232, 290-291; ARA (=Anderlecht), Archief Sint-Michiel en Sint-Goedele (ASG), n° 928 Acta Capitularia 1708-1717, f 297 r°.

8) *Tijdens het Ancien Régime viel het tonsuur niet noodzakelijk samen met een wijding als geestelijke.*

9) VERBOOMEN, K., o.c. p. 61-62.

Typische kافت van het zangboek van Cantor Jan Bernard Vanden Boom.

10) VERBOOMEN, K., o.c.
p. 95-96.
11) VERBOOMEN, K., o.c.
p. 102-104.

nierdheid van de jongens. Dit impliceert dat Jozef de Latijnse grammatica volledig onder de knie moest hebben bij het verlaten van de koraalschool. Het onderwijs in het Latijn was noodzakelijk opdat de koralen zouden kunnen begrijpen wat ze zongen en wat de Romeinse eredienst inhield. De syntaxis komt min of meer overeen met het huidige vierde jaar humaniora. De meester Latijn woonde in bij de koralen en was steeds als priester of kapelaan verbonden aan het kapittel ⁽¹⁰⁾.

De zangmeester kon beschouwd worden als de directe verantwoordelijke van de koralen. Hij was getrouwd en woonde samen met zijn gezin in bij de koorkinderen. Daar zijn pedagogische kwaliteiten en vooral zijn muzikale bekwaamheid belangrijker vereisten waren dan een religieuze status, hoefde de zangmeester geen geestelijke te zijn. Hij was bijgevolg niet verplicht, zoals andere professionele zangers, de tonsuur te dragen. Tijdens de eredienst stond hij de cantor en de koorkinderen bij en had de leidinggevende functie over de muziek in de kerk. De koralen kregen onderricht zowel in de muziektheorie als in de muziekpraktijk. Naast het gregoriaans en het meerstemmig zingen, werd het bespelen van klavecimbel, cello of orgel aangeleerd. De zangmeester schreef af en toe ook nieuwe muziekcomposities voor de eredienst. Verder keek hij er ook op toe dat de kinderen "noijt met vujle en besmeusde overrocken inde diensten compareren" ⁽¹¹⁾. Jozef kreeg muziekonderricht van Petrus Hercules Brehy, zangmeester van 1705 tot aan zijn dood in 1737. Hij was een zeer

Jozef ontving op 18 september 1722 bij het verlaten van het Kapittel een kleed. In handschrift van een 16 jarige tekent hij het ontvangstbewijs met: "ontvangen van mijnheer finet de somme van tien patacons".

Is geordonneert te betaelen door den
Rentmeester Finet de somme van tien
Patacons in specie tot het maekken
van een kleed voor den affgaenden Choraal
Joseph Winderix, actum in den Capitel
den 18. September 1722

Ter ordonnantie &c.
G: A. Beloos Secretaris

ontfangen van mijnheer
finet de somme van tien
patacons Joseph Winderix

begaafd musicus en componeerde in de Italiaanse stijl van Vivaldi en Corelli. Vooral de motetten vormden zijn levenswerk ⁽¹²⁾. Jozef kreeg aldus een uitstekende opleiding als koorzanger in het kapittel. Deze opleiding zal de basis vormen voor een bloeiende geestelijke carrière.

De jongens bleven koraal tot de stemwisseling of de stemmutatie, die optrad tijdens de puberteit. Tegenwoordig muteren jongens rond de leeftijd van 12 jaar, veel vroeger dan bij de 18de eeuwse koorknappen. Tijdens het Ancien Regime braken de jongensstemmen rond de 18de verjaardag. Jongeren zijn vandaag sneller mentaal en fysiek rijp. Door verschillende factoren (o.a. toegenomen consumptie van proteïnen) is de puberteitsleeftijd in onze moderne tijd verlaagd ⁽¹³⁾. De zangmeester en de meester Latijn zorgden ervoor dat hun leerlingen bij het verlaten van de koraalschool

12) BARATZ, L.R., *The concerted motets of Petrus Hercules Brehy (1673 -1737)*, zangmeester of the Brussels Collegiate Church of Saint Michael and Gudula. Onuitgegeven doctoraatsverhandeling, Case Western Reserve University Cleveland, 1993; VERBOOMEN, K., o.c. p. 107-108

13) VERBOOMEN, K., o.c. p. 66-67.

14) VERBOOMEN, K., o.c. p. 122.

15) ARA, AST n° 6608 Bewijsstukken van de rekeningen van de "afgaende choralen borsen" 1721-1724, 18/09/ 1722.

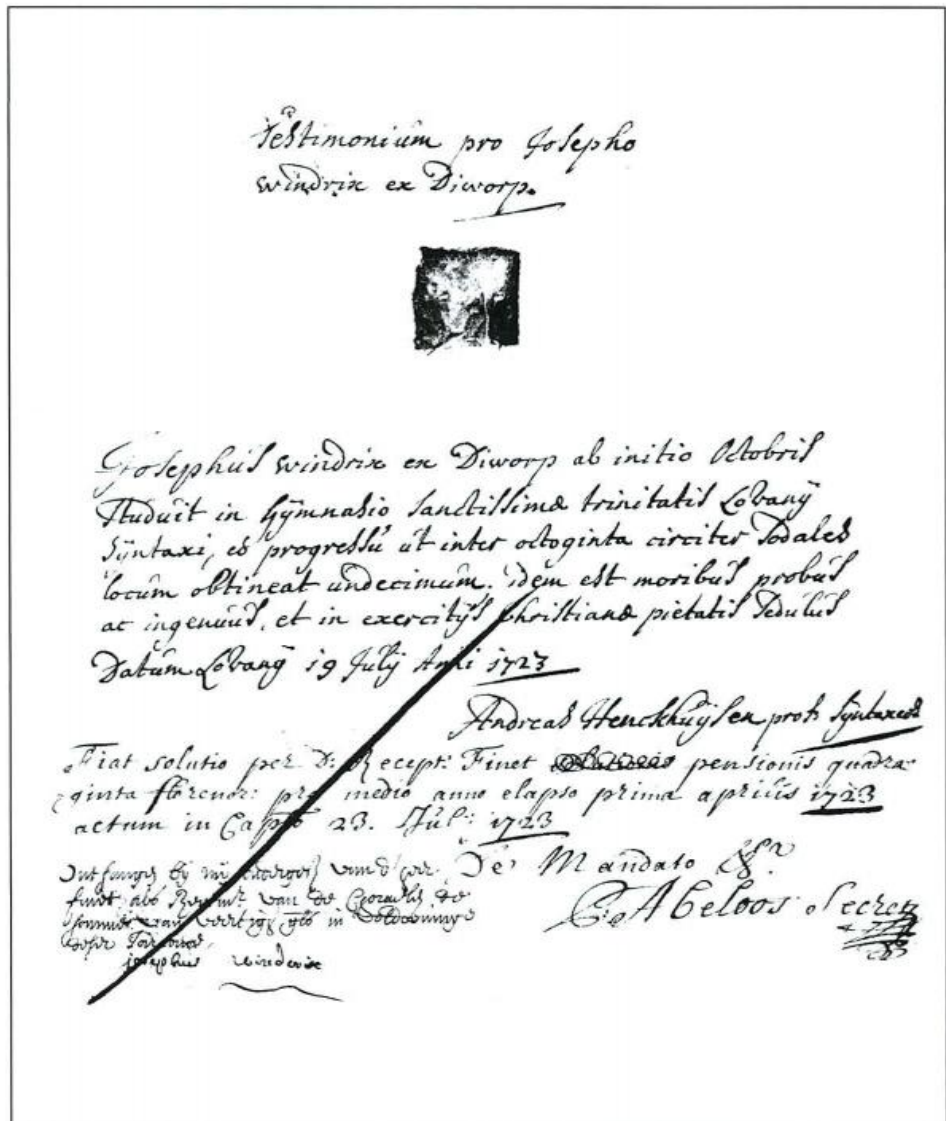
Heilige-Drievuldigheidscollege op de Oude Markt.

verder konden studeren. Door het systeem van beurzen, door het kapittel of een particulier persoon ter beschikking gesteld aan de koorknappen, werden verdere studies bekostigd. Daar de koralen een zeer degelijke opleiding genoten hadden, konden ze alle richtingen uit: men kon verder studeren aan een van de vele colleges (humaniorastudies), bij een professioneel zanger intrekken of een ambacht leren. Elke koraal werd bij het verlaten van het koraalhuis begunstigd met een geldsom om er een nieuw kleed mee te kopen ⁽¹⁴⁾. Op 18 september 1722 betaalde Rentmeester Finet de som van "thien pattacons in specie tot het maecken van een cleedt voor de affgaenden chorael Joseph Winderickx" ⁽¹⁵⁾.

16) Het Drievuldigheidscollege werd in 1797 tezamen met de Oude Universiteit opgeheven. In 1843 werd het pand opgekocht door de paters Jozefieten, die er terug onderwijs gaven. Nog steeds beheerst het Drievuldigheidscollege het beeld van de Oude Markt. VANDEPUT, E. "Het florissantste college van Vlaenderen en Brabant": Het H.-Drievuldigheidscollege te Leuven, 1657-1798. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, 1990. p. 1.

Op de schoolbanken te Leuven.

Als jongeman van vijftien jaar trekt Jozef naar het vermaarde Heilige-Drievuldigheidscollege te Leuven om er zijn middelbare studies aan te vatten. Dit college was niet afhankelijk van een of andere religieuze orde, maar stond onder het onmiddellijke gezag van de Universiteit (16). Van oktober 1722 tot augustus 1725 studeerde onze vriend op de banken aan de Oude Markt. Het programma verliep in de meeste gevallen in drie fasen: eerst de syntaxis, vervolgens de poësis en uiteindelijk de retorica of dialectica. Tijdens de syntaxis herhaalde men volledig de Latijnse grammatica en verdiepten de leerlingen zich verder in de leer van het gebruik van de zinsbouw en van de vervoeging van werkwoorden. Daarnaast las men teksten van Caesar, Nepos en Cicero. De leerlingen gingen een stapje verder met de compositio, het schrijven van Latijnse teksten. De laatste regels van de Latijnse spraakkunst

In de syntaxis werd Jozef op het H. Drievuldigheidscollege te Leuven elfde op 80 leerlingen

werden tijdens de poësis bijgebracht, tevens werd de grammatica en syntaxis grondig herhaald. Men maakte kennis met de teksten van Cicero. In de retorica tenslotte lag de nadruk op redevoeringen en de retoriek, dit zowel in het theoretisch opzicht als door het lezen van bekende redenaars. Toch zal men tijdens dit laatste jaar ook de poësis blijven onderhouden en bleven de jongens Latijnse teksten schrijven. Zondagnamiddag werden de leerlingen ondervraagd. Als er moeilijkheden waren, gaf de leraar bijkomende uitleg. Ook toneelopvoeringen en prijsuitreikingen behoorden tot het studieleven. Tijdens de studies verbleven de leerlingen in het pensionaat ⁽¹⁷⁾.

De leraren van het H.-Drievuldigheidscollege waren allen reguliere priesters. Zij spoorden hun leerlingen aan om zo hoog mogelijk te scoren. Op het einde van het schooljaar werden er immers per klas lijsten opgemaakt op basis van de schoolresultaten van de leerlingen. In het schrijven naar het kapittel te Brussel werd dan ook vermeld welke plaats de gewezen koraal bekleedde in de "hiërarchie van de intelligentie" ⁽¹⁸⁾.

Hoeft het te verwonderen dat Jozef een zeer goede leerling was? Tussen de 80 klasgenoten van de syntaxis was hij de elfde in rang. Bovendien volgde hij met veel ijver en vroomheid de Christelijke leer: "*idem est moribus probus ac ingenuus, et in exercitiis christiana pietatis sedulus*" ⁽¹⁹⁾. Dit was een uitstekend resultaat, dat Jozef enkel kon verbeteren: in de poësis was hij bij de eerste drie van de klas ⁽²⁰⁾. Toen Jozef op 30 augustus 1725 het college verliet, mocht hij samen met zijn gewezen onderwijzers te Brussel fier zijn: hij eindigde 13de op de 170 studenten ⁽²¹⁾. Het was een ideale start voor een hogere, academische opleiding. Dezelfde dag nog liet Jozef zich inschrijven aan de artesfaculteit. Dit ging gepaard met het betalen van het immatriculatiegeld en het afleggen van de eed van trouw aan de universitaire statuten en het katholieke geloof ⁽²²⁾.

Student aan de Universiteit.

Alvorens de studie in de rechten, de medicijnen of de theologie aan te pakken, moest de student, die geen lid was van een religieuze orde, eerst de "Artes" of de "vrije kunsten" doorlopen. Men kan ze vergelijken met de huidige kandidaturen. In de 18de eeuw volgde de student twee jaar een intensieve filosofieopleiding. Deze cursus omvatte achtereenvolgens logica, fysica of natuurfilosofie, metafysica en ethica. Ook "*disputationes*" of discussies over problemen, die in de cursus werden aangekaart, zaten in het curriculum vervat. Deze studie leidde achtereenvolgens tot het baccalaureaat, de licentie en het magisterium ⁽²³⁾. De studenten verbleven

17) VERBOOMEN, K., o.c. p. 129-130; VANDEPUT, E., o.c. p. 218-226.

18) VERBOOMEN, K., o.c. p. 140.

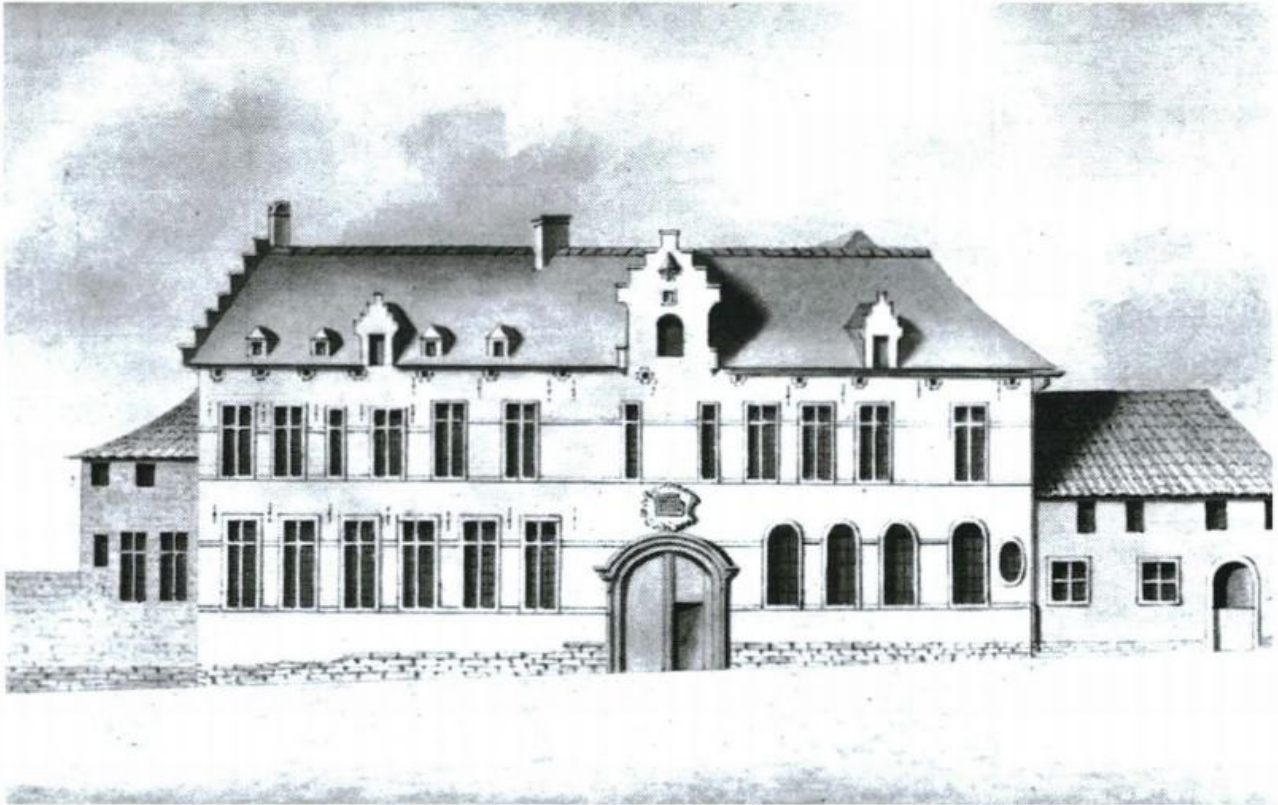
19) ARA, ASG n° 6608 *Bewijsstukken van de rekeningen van de "afgaende choralen borsen" 1721-1724*, 19/07/1723.

20) ARA, ASG n° 6608 *Bewijsstukken van de rekeningen van de "afgaende choralen borsen" 1721-1724* 31/08/1724.

21) ARA, ASG n° 6610 *Bewijsstukken van de rekeningen van de "afgaende choralen borsen" 1729-1732*, 30/08/1725.

22) VANDEPUT, E., o.c. p. 66; SCHILLINGS, A., *Matricule de d'Université de Louvain. (T VII 21 décembre 1683 fin février 1734)* Brussel 1963 p. 442.

Het Malderius in de Sint-Maartensstraat waar Jozef theologisch onderricht kreeg.

23) VERBOOMEN, K., o.c. p. 144-145; LAMBERTS, E. en ROEGIERS, J., *De universiteit te Leuven 1425-1985*. Leuven 1985 p. 71-78.

24) De gebouwen van deze pedagogie werden in 1783 volgens de plannen van Claude Fisco vernieuwd. Na een brand in 1866 werd de linkervleugel ingekort en een rechtervleugel in dezelfde stijl toegevoegd. Tegenwoordig worden de gebouwen ingenomen door de Rechtsfaculteit. LAMBERTS, E. en ROEGIERS, J., o.c. p. 58; UYTTERHOEVEN, R., *Nostalgia Lovaniensis*. Leuven 2000 p. 8-9.

25) ARA ASG n° 6610 "Bewijsstukken van de rekeningen van de "afgaende chorale borsen" 1729-1732, 26/04/ 1726.

26) Ibidem.

27) VERBOOMEN, K., o.c. p. 199.

tijdens hun studie in de Artes aan één van de vier pedagogieën, "de Valk", "de Lelie", "de Burcht" en "het Varken". In deze huizen woonden de studenten samen met hun professoren, die er ook les gaven. Jozef Winderickx trad binnen in de pedagogie van de Valk, gelegen in de (huidige) Tiensestraat (24).

Natuurlijk lieten de kanunniken te Brussel de jonge student niet in de steek. Eind april 1726, na zes maanden studie, beëindigde Jozef de logicastudies en verkreeg vijftig gulden voor zijn pension van het voorbije half jaar. Dit geld werd opgestuurd door Finet, de rentmeester van het Sint-Goedelekapittel (25). Nog eens zes maanden later zat het eerste jaar filosofie "(Josephus Winderickx Hallensis primum annum philosophiae peregit in Paedagogio Falconensi)" erop en werden nog eens vijftig gulden overhandigd. Het niveau was zwaar en elke student trachtte als primus te eindigen. Jozef deed goed zijn best, maar blonk niet uit zoals in het humaniora: "ingenio plusquam mediocri, studio et profectu non modico" (26). Midden 1727 waren de filosofiestudies volbracht; de drie jaar studies kostte het Sint-Goedelekapittel ongeveer 300 gulden, een aanzienlijk bedrag. Jozef kon nu als magister in de filosofie afstuderen en uitkijken naar een gespecialiseerde studie. De keuze was vlug gemaakt: Jozef bewam in 1717 een beurs om theologie te kunnen studeren aan het Malderuscollege (27).

De studenten theologie verbleven tijdens hun studie in één van de vele colleges, die de universiteitsstad rijk was. In de colleges werd

geen les gegeven, dit gebeurde op de faculteit zelf. Aan het hoofd van een college stond een president, die toezicht diende te houden op de studiehouding van de studenten en hun religieuze en pastorale vorming (28). Om de zes maanden kreeg Jozef zijn beurs opgestuurd. Op 19 augustus 1729 ontving hij 70 gulden om de studies te bekostigen. De studie-ijver van Jozef werd met volle lof beschreven: "...studens diligentia sedula et singulari, profecto bono, moribus est inculpatis qui aliis exemplo sunt. Disciplina collegii fluit observantissimus" (29). Het Malderuscollege werd in 1633 opgericht in uitvoering van het testament van Jan van Malderen, bisschop van Antwerpen en gewezen hoogleraar in de theologie. Het was enkel bestemd voor theologiestudenten (30). De gebouwen in de Sint-Maartensstraat zijn grotendeels bewaard gebleven, tegenwoordig is er een horecazaak ('t Fonduehuisje) en een kledingzaak gevestigd.

Terug naar Brussel....

Dat Jozef reeds als kind bestemd was voor een leven als geestelijke, is niet zeker. Zeer waarschijnlijk werd Jozef in deze keuze zeer vroeg gestimuleerd door het kapittel en door zijn ouders. De cursus in de theologie nam zeven jaar in beslag; niet alle studenten deden de zeven jaren uit. Men haalde in de 18de eeuw achtereenvolgens de graad van baccalaureus, licentiaat en doctor. Eens de titel van baccalaureus op zak, konden ze al meedoen aan het concours om op die manier een kans te maken op een benoeming tot pastoor. In de 18de eeuw bestond er een groot absentisme bij de theologiestudenten. Het feit dat de gedoceerde stof niet aan een ondervraging in de vorm van een examen gebonden was, werkte niet stimulerend. Ook de professoren zelf waren nonchalant wat de lesvoorbereidingen en lesduurte betrof, als ze hun lessen gaven (31). Ook Jozef bleek vlug gedemotiveerd, hij bereikte enkel de graad van baccalaureus (32). Maar Jozef was Brussel niet vergeten: hij werd er verkozen tot kanunnik van de 2de fundatie en nam er de taak van vicaris waar (33). Wat is nu een kapittel en welke functie hadden de kanunniken? Een kapittel was een gemeenschap van geestelijken, kanunniken genaamd, bekleed met rechtspersoonlijkheid en die als voornaamste taak hadden de plechtige goddelijke eredienst te verrichten in een kathedrale of collegiale kerk door het dagelijks vieren van de gemeenschapsmis en de kerkelijke tijden (34).

Verscheidene kapittels waren gesticht door leken. Tijdens de Middeleeuwen probeerden de lekenheren op deze manier de vergoeding van hun zonden af te kopen. Het Sint-Goedelekapittel is een uitstekend voorbeeld van een lekenstichting. Lambert-Balderik, graaf van Leuven, voorzag de Sint-Michielskerk in 1047 van een charter ter bevestiging van de oprichting van een kapittel en stond

28) VERBOOMEN, K., o.c. p. 147.

29) ARA, ASG n° 6610 Bewijsstukken van de rekeningen van de "afgaende choralen borsen" 1729-1732, 19/08/1729.

30) LAMBERTS, E. en ROEGIERS, J., o.c. p. 60.

31) VERBOOMEN K., o.c. p. 146.

32) Abdij van 't Park. Overlijdensbericht Jozefus winderickx.

33) Abdij van 't Park. Overlijdensbericht Jozefus winderickx.

34) LOURDEAUX, W. en VERHELST., *Inleiding tot de kerkelijke instellingen*. Leuven 1984, p. 150.

- 35) VERBOOMEN, K., o.c. p. 12-26; DE LEEUW, G., *Profiel van de clerus van Sint-Goedele aan de hand van hun testamenten (1650-1750)*. Onuitgegeven Licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, 1989. p. 35-45; DE RIDDER, P., *Inventaris van het oud archief der kapittelkerk van Sint-Michiel en Sint-Goedele te Brussel*, Deel I, Brussel, 1987, p. 15-32.
- 36) VERBOOMEN, K., o.c. p. 21; DE LEEUW, G., o.c. p. 41-42.
- 37) Abdij van 't Park. *Overlijdensbericht Jozefus winderickx*.
- 38) DE LEEUW, G., o.c. p. 41-42.
- 39) Abdij van 't Park. *Overlijdensbericht Jozefus winderickx*.
- 40) VERBOOMEN, K., o.c. p. 20.
- 41) Abdij van 't Park. *Overlijdensbericht Jozefus winderickx*.

in voor de financiële middelen. Het kapittel bestond uit 12 kanunniken. Dezen stonden door een zeker communautair leven halfweg tussen seculiere en reguliere personen. Hun gemeenschapsleven was niet gebonden aan een gemeenschappelijke woning, ze hadden recht op persoonlijk bezit en legden de drie geloften niet af. Tot gemeenschappelijke taken behoorden het officie, het voorlezen van de H. Schrift en van de statuten (35).

Daar tijdens de 13de eeuw het absenteïsme onder de kanunniken welig tierde, werd er een tweede college gesticht voor tien kanunniken. Deze "kleine kanunniken" of "kanunniken van de 2de fundatie" hadden residentieplicht, genoten veel minder inkomsten en werden door de grote kanunniken gekozen. Als koster van Sint-Goedele waren de kleine kanunniken ook verantwoordelijk voor andere specifieke taken, zoals het luiden van de klokken (36). Jozef was Brussel niet vergeten: nog tijdens zijn studies theologie werd hij verkozen door de kanunniken tot kanunnik van de 2de fundatie (37). Heeft Jozef zelf deze plaats in de kapittelkerk willen invullen of gebeurde dit op voorspraak van een grote kanunnik? De archieven geven hierover geen uitsluitsel. Het bestaan van twee colleges binnen één kerk leidde onvermijdelijk tot botsingen. De kanunniken van de 1ste fundatie hielden hun "kleine broertjes" scherp in het oog, het kwam meer dan eens tot hoogoplopende ruzies aangaande de voorrang, het habijt, het genot van distributies en andere inkomsten. Door de verschillende strubbelingen en de verplichte residentie van deze laatste was hun onderlinge solidariteit erg groot (38).

Naast zijn functie van kleine kanunnik was Jozef ook vicaris (39). Dit waren plaatsvervaarders van de grote kanunniken. De kanunniken die hun verplichte aanwezigheidsperiode doorlopen hadden bij het begin van hun intrede in het kapittel, hadden altijd wel een reden om niet in het kapittel te wonen. Door verschillende omstandigheden zoals drukke ambtsbezigheden, studie aan een universiteit, cumul van beneficiës, ziekte of gemakzucht, konden de kanunniken dikwijls niet deelnemen aan het dagelijks officie. Ook zij behoorden zoals de kanunniken van de 2de fundatie tot de lagere geestelijkheid (40). De priesterwijding liet niet lang op zich wachten: in 1731, één jaar nadat Jozef tot kanunnik benoemd was, ontving hij de bisschoppelijke zegening (41). Men kon dus kanunnik worden zonder daarvoor priester te zijn.

Niet enkel geestelijke, maar ook wereldlijke zaken eisten de aandacht op van Jozef. Op gebied van geld waren zowel de kleine als de grote kanunniken allermindst wereldvreemd. In 1750 verleenden de kanunniken van de 2de fundatie een rente aan Jozef, zelf kleine kanunnik, in ruil voor een ontvangen kapitaal. Waarschijnlijk was

Jozef op zoek naar extra inkomsten om later op te klimmen in de kerkelijke hiërarchie. Hij verkreeg van zijn nicht Elisabeth Winderickx een kapitaal van 500 gulden, dat hij op zijn beurt overmaakte aan de kleine kanunniken. In ruil hiervoor ontving hij een erfelijke rente (42). Tijdens het Ancien Régime was het niet vreemd dat inkomsten of hoge ambten geruild, verkocht of verhandeld werden. Jozef ruilde in 1760 een beneficie met Hendrik Jacobs, houder van de kapelanie van de H. Petrus in de parochiekerk van Ottenburg (43).

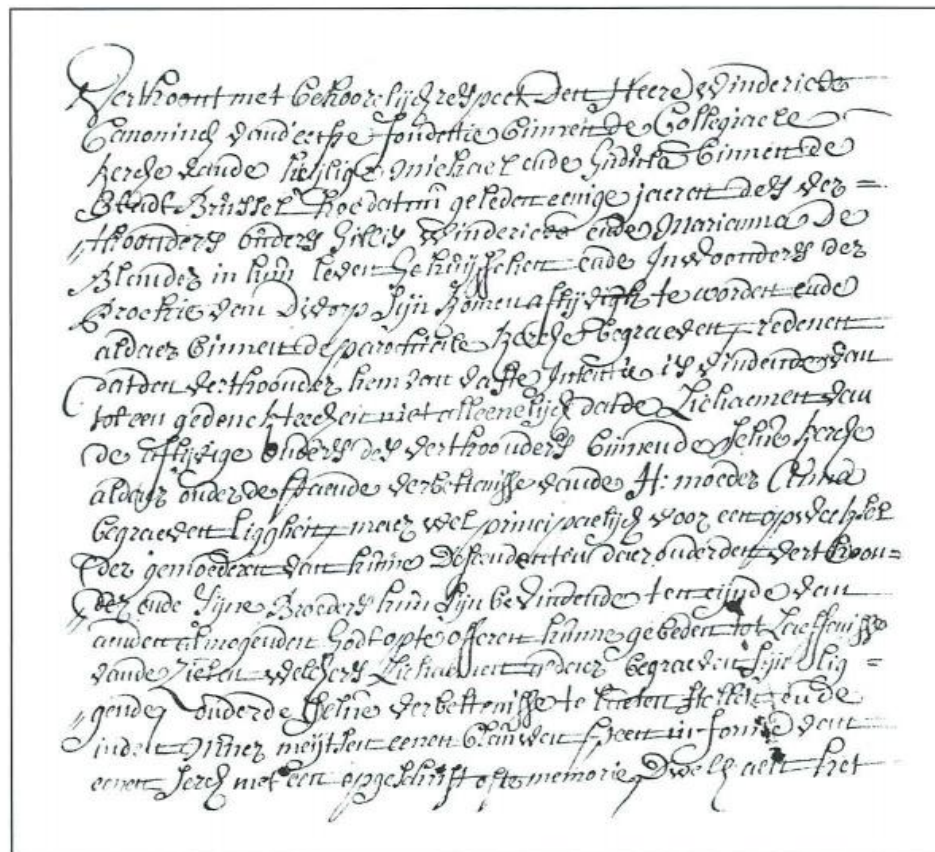
42) ARA, ASG n° 4823 Rente verleend door de kleine kanunniken aan Jozef Winderickx, klein kanunnik, in ruil voor een ontvangen kapitaal, 1750.

43) ARA, ASG n° 4399 Ruil van beneficia tussen Jozef Winderickx en Hendrik Jacobs, 1760.

44) Abdij van 't Park. Overlijdensbericht Jozefus Winderickx.

Kanunnik van de 1ste fundatie

Na dertig jaar lagere kanunnik bereikte Jozef eindelijk de hoogste trap in de kerkelijke hiërarchie van de Sint-Goedelekerk. De benoeming gebeurde door Nicolaas Kerpen, de prefect van de collegiale. Daar het kapittel door de Hertogen van Brabant gesticht was, werd Jozef ook benoemd door de landvoogd Karel van Lotharingen (44). Jozef was nu een man van aanzien en ook materieel mocht hem niets ontbreken. Hij genoot een rijke prebende (Lat. Praebenda) als persoonlijke vergoeding van zijn kerkelijke ambt. Onder een prebende verstond men een vast inkomen, dat ofwel betaald werd uit de revenuen van het kapittel ofwel voortvloeide uit aan een bepaalde persoon toegewezen

Uittreksel uit de brief met het verzoek om zijn moeder te mogen begraven in het koor van de kerk van Dworp. Anno 1769 (archief E. Winderickx).

45) VERBOOMEN, K., o.c. p. 15.

46) ARA, ASG n° 3360 Legger van de derde prebende gehouden doorlebaan Nikolaas Kerpen en kanunnik Jozef Winderickx, 1737-1797.

goederen, renten en tienden ⁽⁴⁵⁾. In 1760, hetzelfde jaar van zijn aanstelling als "groot kanunnik" stierf Nicolaas Kerpen. Een van de prebendes van Nicolaas werd overgedragen aan Jozef. In het archief van het kapittel bewaart men de legger van deze prebende, zodat men een beeld krijgt van de inkomsten van Jozef. De prebende bevatte o.a. de volgende inkomsten: "ses sisters rogge tot laste van Laureys van Heembeek eenen chijns van 29=10=0 uijtgaende op den Moriaen te Koekelberg,...". Na zijn aanstelling hield Jozef zijn strikte residentie (=residentieplicht) tot de Sint-Jansmis van hetzelfde jaar ⁽⁴⁶⁾.

Aanvraag voor het plaatsen van een grafsteen in de kerk van Dworp
- Anno 1769

Verthoont met behoorelijk respect Den Heere Winderickx Canonicus vande eerste Fondatie binnen de Collegiaele kercke vande heilige Michael ende Gudula binnen de Stadt Brussel hoe dateris geleden eenige jaeren des verthoonders ouders Gillis Winderickx ende Marianna De Blander in hun leven Gehuijsschen ende Inwoonders der Prochie van Dworp Sijn komen aflijvigh te worden ende aldaer binnen de parochieale kercke begraeven redenen dat den verthoonder hem van vaste Intentie is vindende van tot een gedenc-keteecken niet alleenlijk dat de Lichaemen van de aflijvige ouders des verthoonders binnen de binnen de Selve kercke aldaer onder de staende verbeltenisse vande H: moeder Anna begraeven ligghen maer wel principaelijck voor een opwecksel der gemoederen van hunne Descendenten daer onder den verthoonder ende sijne Broeders hun sijn bevindende ten eijnde van aenden almogenden Godt opte offeren hunne gebeden tot Laeffenisse van de Zielen welckers Lichaemen aldaer begraeven sijn liggende onder de selve verbintnisse te laeten stellen ende inden xxxxx meijtsen eenen blauwen steen in forme van eenen zerck met een opschrift ofte memorie Dwelck aen het Huys van Godt sal connen dienen voor een ornament ofte versiersel sonder eenigen cost ofte bekomernisse....

Goedgekeurd door Baron Guillaume Francois Joseph de Hemptines op 26 juli 1769.

Goedgekeurd door pastoor Antonius Milius en de kerkmeesters Jan Baptist Van Volsem en Gillis Winderickx, kerkmeesters op 10 september 1769.

Jozef leek het vertrouwen gewonnen te hebben van de kardinaal en aartsbisschop van Mechelen, Joannes Henricus. Hij werd aangesteld als geestelijke vader van de kardinaal, een taak die onder

Grafsteen in blauwe steen met ingelegde witmarmere letters en sierlijst van Kanunnik Josephus Winderickx in de Sint-Miëlskathedraal in Brussel.

meer het afhoren van de biecht inhield (47). Zulke posten waren in de kerk uiteraard zeer gegeerd. In het kapittel werkte Jozef samen met Jan Bernard Van den Boom, een van de beste cantors van zijn tijd. Hij legde een indrukwekkende verzameling muziekhandschriften aan en investeerde in de verfraaiing van de kerk (48). Jozef moest ook verschillende parochiale taken vervullen. Het aartsbisschop gaf hem opdracht een pas gegoten klok in de kerk van de Finis-Terraeparochie (in de huidige Nieuwstraat, recht tegenover de Inno) te wijden. Ook werd hij aangesteld als aarts-priester, de plaatsvervanger van de bisschop voor de uitvoering van de eredienst en de zielzorg (49). Te Dworp was Jozef zijn moeder niet vergeten. In 1769, twintig jaar na haar dood, vroeg hij of zijn moeder begraven mocht worden in het kerkkoor van de kerk van Dworp. Deze gunst werd hem toegestaan (50).

In het overlijdensbericht wordt Jozef beschreven als een voorbeeld van deugdelijkheid. Hij kan inderdaad wel zo geweest zijn, maar toch liep niet altijd alles van een leien dakje in het kapittel. Daar Jozef uit Dworp kwam, zal enige koppigheid hem niet vreemd geweest zijn. In 1774 kwam het tot een hoogoplopende ruzie tussen cantor Ludovici en Jozef. In dat zelfde jaar was de deken van het kapittel overleden, de aartsbisschop had aan Jozef gevraagd de taken van de afgestorven deken over te nemen, zonder zelf deken zijn. De deken had de hoogste rechtsmacht en de hoogste prebende in het kapittel. Cantor Ludovici kon dit niet

47) Abdij van 't Park. Overlijdensbericht Jozefus winderickx.

48) BRAL, G.J. e.a., *De kathedraal van Sint-Michiel en Sint-Goedele*. Tiel-Brussel, 2002 p. 268; DE RIDDER, P., Jan Bernard Vanden Boom (1688-1769) mecenas van de kapittelkerk van Sint-Michiel en Sint-Goedele te Brussel. In: *Handelingen van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal en Letterkunde en Geschiedenis*. N° 37. Brussel 1983 p. 67-85.

49) ARA, ASG n° 11424 Akte waarbij de aartsbisschop opdracht geeft aan J. Winderickx, aarts-priester van Brussel, om de nieuw gegoten klok van de Finis-Terrae te wijden, 1771.

50) Archief E. Winderickx, onderzoek tot begraven Maria-Anna De Blander in het kerkkoor van de kerk van Dworp, 1769.

51) ARA, ASG n° 2899 *Juridische adviezen en andere bescheiden betreffende het geschil tussen cantor Ludocici en Jozef Winderickx, 1774.*

52) ROMBAUT, J.A., *Bruxelles illustré, ou description chronologique et histoire de cette ville.*

Brussel 1779 p. 185 "M Joseph Winderickx B. E. T. Archiprêtre du District de Bruxelles"; *Almanach ecclésiastique des PaysBas, pour l'année bissextile 1780.* Brussel 1780 p. 30.

53) Abdij van 't Park. *Overlijdensbericht Jozefus winderickx*

nemen en trok de hele zaak in proces. De uitspraak in de zaak is niet bekend ⁽⁵¹⁾. De functie van kanunnik in de collegiale had hoog aanzien in Brussel. Een 18de eeuwse gids van de stad en de "*Almanach ecclésiastique des Pays-Bas*" verwijzen naar Jozef Winderickx als kanunnik ⁽⁵²⁾.

Ondertussen werd ook Jozef een dagje ouder. Hij werd getroffen door twee beroertes, de eerste maal in 1772 en vervolgens ook nog in 1780. Toch overleed hij niet direct. In de vroege ochtend van negen februari 1781 stierf Jozef Winderickx, na het sacrament der stervenden ontvangen te hebben. Jozef was 75 jaar ⁽⁵³⁾. Hij werd begraven in de kerk waaraan hij gedurende zijn gehele leven zowel geestelijk als materieel verbonden was.

Tot op heden kan men zijn grafzerk bewonderen in het zuidelijk binnenportaal van de Sint-Michielskathedraal (ter hoogte van het standbeeld van Kardinaal Mercier). De zerk in grote blauwe steen met ingelegde witmarmeren letters en sierlijst heeft de volgende inscriptie:

D. O. M

**et memoriae Rdi Adm. Ac Ampmi. Domini
D. Josephi Winderickx
qui, dum viveret, hic fluit annis 7 chorlus 3° cancus
2ae fund. 5° pbter;
confessarii munus ex puro zelo ais 46 indefessus
implevit;
cancis lae fund. ais 21 connumerari meruit,
inter quos decus et ornamentum;
archipresbyteratum Brux. ais II Ais II prudenter
administravit;
coelo quam solo dignor, obiit 9 Febr. 1781.
Ao aetat. 75.**

R. I. P.

Ook een andere Beerselaar, Guillaum (Guillelmus) De Beer was koraal in het kapittel. Hij werd geboren in Huizingen. Hij trad binnen bij de koralen in 1726, trok vijf jaar erna naar Geel om er in de Latijnse School syntaxis, grammatica en "letteren" aan te leren. Guillaum studeerde zoals Jozef in de Pedagogie "de Valk". Het hoogste onderwijs genoot hij in het aartsbisschoppelijk paleis te Mechelen. Zijn laatste studiebeurs werd door het kapittel in 1742 uitbetaald. Meer gegevens zijn over hem echter niet bekend.

Besluit.

Dankzij het archief van het Sint-Michiel- en Sint-Goedelekapittel hebben we een uitstekende bron voor de studie van de geestelijkheid tijdens het Ancien Régime. Vooral de kindertijd van Jozef Winderickx konden we goed volgen. Alles samen beschouwd, moet Jozef een uitzonderlijk man geweest zijn, gezien zijn hoge positie. Amper negen jaar na zijn dood brak de Franse revolutie uit, die de doodsteek betekende voor het kapittel. In 1793 werd de kerk grondig toegetakeld en een jaar later werd het kapittel afgeschaft. In 1962 werd de Sint-Goedele kerk tot kathedraal verheven, voortaan heette ze officieel "Sint-Michielskathedraal". Het loont zeker de moeite om vandaag de dag een kijkje te gaan nemen in de kathedraal te Brussel. Sinds het huwelijk van kroonprins Philippe en prinses Mathilde is het koor prachtig gerestaureerd. Bij het graf van Jozef Winderickx uit Dworp kan men stil staan en ondertussen de pracht van de kerk opnemen, met op de achtergrond zachte gregoriaanse muziek.

Nawoord.

Bij het schrijven van dit artikel gaat mijn dank uit naar de heer René Deneyer te Dworp, classicus op rust, die het overlijdensbericht van Jozef Winderickx vertaalde naar het Nederlands.

✱
Anno à reparatâ Salute Septingentesimo Octogesimo Primo suprâ Millefimum, Quinto idus Februarii, medio tertie matutinæ BRUXELLIS, confectis Sanctæ Matris
Ecclesiæ Sacramentis ritè præmunitus, eâ, quâ semper vixerat, pietate, in Domino diem clausit extremum

REVERENDUS ADMODUM AC AMPLISSIMUS DOMINUS,
D. JOSEPHUS WINDERICKX,

Insignis Ecclesiæ Collegiatæ & Parochialis SS. MICHAËLIS & GUDILÆ BRUXELLIS

PRIMÆ FUNDATIONIS CANONICUS,

Districtus Bruxellenfis ARCHIPRESBYTER &c. &c.

Natus est Vir Amplissimus in Pago de *Tornevia*, tertio lapide ab Urbe Principe BRUXELLA, Anno seculi hujus sexto, die decimâ Julii Parentibus optimis, honestæ & pietate conspicuis, EGIDIO WINDERICKX, & MARIA ANNA DE BLANDER: Christianæ Religionis rudimentis imbutus, adhuc parvulus inter Choroales præfatæ Collegiatæ assumptus est; adolefcentis fundamenta condidit, quibus tota virtutum, quæis præditus erat, moles nitetur. *Lowani* dein in Gymnasio *Santissimæ Trinitatis* Dialecticam cum fructu audit. Sic cum ætate spera crevit: jamque in celeberrimo Pedagogio *Falconis* factus Philosophus, ibidem tum optime indoctus, tum in studia propensionis peculiaris specimina edidit, Artium Arcana detexit acriter & publicè defendit fortiter. Nec mora: effectibus, quo ardebat zelus ad Statum Ecclesiasticum, ad quem præclare adeo persequendum natus erat: sic itaque convolvat ad Collegium *Maldrianum* Theologiæ Doctrinâ imbuedus Anno 1727. Obstupuit Præfex, obstupere qui cum ipso erant alumni sedulam Viri Pietatem, feriam quoque Applicationem: laudavit profectum Schola Theologica, in qua laboris sui & ingenii inclita signa dedit in Disputationibus pro S. T. Baccalareatu, in tantum, ut ab ipso ultiores pro Licentia Gradu adipiscendum quilibet speraret: verumtamen, Divina Providentia, quæ in sui dispositione non fallit, Virum ad præfatam Ecclesiæ Collegiatam reduxit Anno 1730; dum in ea ad Canonatum secundæ Fundationis cum onere Vicariandi, tamquam ad illud munus, in majorem Officii Divini splendorem, dignissimus & capacissimus electus est. Peritiâ Cantus & suavitate gratiæ vocis adeo excelebat, etiam in senectâ sua, ut cunctis admirationi & stupori semper fuerit. Sacerdotali Honore Anno 1731 condecoratus, ne præclara naturæ ac gratiæ Dona & Talenta, quibus à Deo exornatus erat, videretur cum sermo ignavo in terram fodere, nec signatus *Divinorum omnium Divinissimum esse Deo cooperari in salutem animarum*, excipiendis fidelium Confessionibus singulari zelo incubuit: fæpius ad Populum conciones habuit, loquens quæ deest *Janam doctrinam, verum Janam & irreprehensibile*; aliisque Pastoralibus munitis, licet non obligatus, strenuè se accinxit. Hicce ut se accingere diligentius, Canonatum alterum secundæ Fundationis liberum, in præfata Collegiatâ Anno 1744 consecutus est. Onere Vicariandi solutus, ab excolendo Pænitentiæ Tribunali destitit nunquam: quod infirmum erat, consolidabat, quod ægrotum sanabat, quod contractum alligabat, quod abjectum reducebat, quod perierat requirebat, & quod languidum inflammabat, diuque neclaque continuo occupatur. Propter hæc & alia illustriora merita non hic fessit, dum Anno 1760, Fatis sancto Amplissimo Viro NICOLAO KERRER præfatæ Ecclesiæ Collegiatæ Plebano, à Celsissimo ac Regio Principe CAROLO ALEXANDRO, Belgii Governatore &c. &c. (Gloriosæ Memoriz) in primæ Fundationis Canonico numerum cooptatur; inter quos instar stelle rutilantissimæ, Cleri forma, Capituli decus & ornamentum, virtutum omnium splendore eluxit: in Divinis Chori Officiis frequentandis, quibus ab initio ad finem usque intererat, nemo erat eo vigilantior, nemo diligentior. Sacris sanctissimè, ne tantæ Dignitatis gradum otiosè suscepisse videretur, per singulos dies operabatur. Viri hujus famâ, quæ longè latèque sese diffundebat, permotus Eminentissimus ac Reverendissimus Dominus JOANNES HENRICUS, S. R. E. Cardinalis, Archiepiscopus Mechliniensis &c. &c. eum Conscientiæ sibi Moderatorem adscivit, & e vivis erepto Rev. Adm. ac Amplissimo Domino JOANNE BERN. VAN DEN BOOM, Canonico & Cantore dictæ Ecclesiæ Collegiatæ, (cujus memoriam non debuit oblivio) eum Archipresbyterum *Bruxellensem* Anno 1769 creavit, & deputavit. Tot porro, tantique muneribus honoratus, dici vix potest, quàm assiduum cunctis Ducem, Defensorem ac Patrem sese præfiterit, qui, sicut omnes diligebat, ab omnibus diligebatur, nulli unquam molestus, omnibus pacificus. Tæles sunt Morales, quæ lugent Patrem desideratissimum, naturâ ita tenent, ut affectu paterno ac benevolæ, eorum animos facillè sibi devinceret. Has animavit Virtute, accendit Charitate, munivit Exemplo. Singulas ejus dotes enarrare quis sufficiat? Mirabile dictu! Vir erat omnibus omnia factus, quem perpetuè comitata est Humilitas, quæ ampliores dignitates etiam spontè oblatas, quibus Vir dignissimus se indignum existimabat, à se averit. Adhæc sibi erat precus, ergâ Pauperes verè & Egenos, quos elemosinâ falcibac, elusus, non solum in vita, sed & post mortem; neciebaturque sinistra manus, quid dextra dedisset, ut faceret ibi *Theaurum non deficientem in Celis*. Diligere decorem *Domus Domini & locum habitationis gloriæ ejus* semper in deliciis habuit. Merito, Vir erat facultis Nestoreus vivere dignus; sed heu! heu! vix ingressus Annum vitæ suæ sexagesimum sextum, subito *Apoplexiâ* præoccupatus, & extremis Sanctæ Matris Ecclesiæ Sacramentis munitus, Nobis cipi videbatur. Nondum venerat hora eius: resumptis sensim viribus, dimoveri hand potuit ab Ecclesiâ, neque reculavit labores; nec nix, nec grandio, aut glacies, aut spiritus procellarum, iis ullam unquam spoliaverunt metam, sed cum sermo bono & fidei, Talenta sua Domino reduplicans, fructus copiosos in Ecclesiâ Dei renitit & reportavit: donec Anno 1780 recidivâ *Apoplexiâ* correptus, indices declinare cœperit. At Virtus in infirmitate perficitur, & ut ait Ecclesiasticus: cap. 1. §. 13. *Timent Dominum bene erit benedictus, & in die defensionis sue benedicetur*. Qualis vita, finis ita. Morientium Sacramenta denou magna cum pietate suscepit, ut miles Christi currens ad bravium: Spe Christiâ plenus, frequenter inlhamans cum Propheta Job cap. xiv. §. xiv. *Expecta, donec veniat immutatio vestra*; sibi semper præfens, solâ virium naturalium deficientiâ, vixillum passus Agonem, verè exinctus, verè devixit. Hæc fors est vitæ nostræ: Sed quamvis superexaltet Misericordia Divina iudicium, quia tamen septies in die cadit justus, & humano pulvere æperguntur fimbriæ Viri etiam sanctissimi; hinc, si quæ fortè labes Animæ Defuncti adhareat, Sacrificia vestra & Preces enixè postulamus, ut quantocius

IN PACE SIT LOCUS EJUS.

BRUXELLIS, typis A. C. STRECKWART, Typographi in platea Episcopali sub signo S. Angulini.

Overlijdsbericht de dato 9 februari 1781

En het dorp zal dieren...

oktober - december 2003

Vertaling van het overlijdensbericht van Josephus Winderickx (zie afbeelding hiernaast).

In het jaar 1781, 9 februari, midden het derde uur van de morgen, voorzien van de gebruikelijke sakramenten van onze Moeder de Heilige Kerk, stierf, in die vroomheid waarin hij steeds had geleefd, in de Heer,

**Zeereerwaarde en illustere heer,
D. Josephus Winderickx
met de tekens van de collegiale en parochiale St.
Michiel en Gudula te Brussel.**

**Kanunnik van eerste fundatie
Aartsbisdom Brussel**

De illustere heer werd geboren in Dworp, aan de 3^e mijlpaal van de hoofdstad Brussel, in het 6^e jaar van deze eeuw, op 10 juli, uit deugdzame ouders, waardig in eerbaarheid en vroomheid: Aegidius Winderickx en Maria Anna De Blander. Doordrongen van de beginselen van de kristelijke godsdienst, werd hij als kind opgenomen tussen de koorzangers van de hogergenoemde Collegiale. Opgroeïend legde hij de fundamenten van alle deugden die hij bezat en waarop hij zich zou toeleggen. Daarna volgde hij met vrucht dialectiek aan het Gymnasium van de H. Drievuldigheid in Leuven. Zo groeide de hoop met de leeftijd. Reeds filosoof geworden aan het beroemde Paedagogium van Falcon, waar hij, van een natuurlijke degelijkheid, ook blijk gaf van een buitengewone aanleg voor studies. Hij ontdekte, met ijver, de geheimen der kunsten en verdedigde ze met succes in 't publiek. Samen met de zeden waarin hij schitterde, was zijn vurig verlangen naar de priesterlijke staat, waartoe hij geboren was, zeer hevig. Zo trad hij binnen in het college van Malderen en vatte er de theologie aan in 1727. De praeses en zijn medeleerlingen verbaasde hij met zijn gedreven vroomheid. De theologieschool loofde zijn vorderingen en gaf hem het gerenommeerde teken voor zijn ijver en intellect bij het verdedigen van zijn Baccalaureaat, in die mate dat men van hem de graad van licentie verhoopde. Nochtans, de goddelijke voorzienigheid die zich in zijn beschikbaarheid niet vergiste, bestemde hem voor de reeds vernoemde Collegiale kerk in 1730; hij werd er verkozen tot kanunnik van 2^e fundatie, met als taak het vicariaat in grote luister van de goddelijke officie. Als zanger, was hij begenadigd met een prachtige en zacht bevallige stem, zelfs als hij ouder werd, zodat hij iedereen steeds bewondering en waardering afdwong.

In 1731 werd hij priester gewijd. Zijn aangeboren talenten die hij van God had ontvangen, scheen hij als een goudmijn te ontginnen; hij was niet onwetend dat alle goddelijke gaven dienen aangewend

te worden tot heil van de zielen. Hij legde zich met ijver toe tot het verrassen van de gelovigen. Vaak wendde hij zich tot het volk, sprekende over het gezonde en onberispelijke. Uit vrije wil hield hij zich bezig met andere parochiale taken. Nog steeds in de voornoemde Collegiale nam hij, in 1741, de taak over van een andere kanunnik. Nooit stelde hij zijn oversten teleur; wat zwak was verstevigde hij, wat ziek was genas hij, wat gebroken was verbond hij, wat verloren was bracht hij terug, wat omgekomen was ging hij opzoeken, wat uitdoofde wakkerde hij aan, dag en nacht stond hij paraat.

Wegens deze en ander verdiensten, werd hij in 1760 kanunnik van de 1^e fundatie benoemd door Nicolaas Kerpen, prefect van de Collegiale en door de Eerbiedwaardige Carolus Alexander, gouverneur van België. Midden het aantal kanunniken van de 1^e fundatie werd hij opgehemeld als een schitterende ster, met pracht en luister, met de glans van al zijn verdiensten. Bij de goddelijke diensten, waaraan hij van de eerste tot de laatste dag deelnam, was niemand meer plichtbewust of ijverig. Elke dag werkte hij met heiligheid voor de diensten zodat hij zijn graad van zulke waardigheid niet zou lijken op te nemen als een nietsdoener. Zijn faam werd alom geroemd zodat de Eminente en Zeereerwaarde Heer Johannes Henricus, S.R.E. kardinaal, aartsbisschop van Mechelen, hem liet komen als geestelijke vader voor zichzelf en de Eerbiedwaardige Johannes Bern. Van den Boom, kanunnik en cantor van de genoemde Collegiale (wiens nagedachtenis niet in vergetelheid is geraakt), vaardigde hem af in het bisdom Brussel in 1769. Het kan amper gezegd worden met welke grote gaven hij begiftigd was. Zoals hij allen liefhad, werd hij door allen bemind, voor niemand ooit tot last, in vrede met iedereen. Getuigen betreuren hem als een geliefde vader, zacht van natuur; met vaderlijke en welwillende genegenheid wist hij hen voor zich te winnen. Hij bezielde ze met deugd, wakkerde hun menslievendheid aan, was hen tot voorbeeld. Wie zou voldoende zijn talenten kunnen naverellen? Hij was een man van alles voor allen, van een voortdurende eenvoud, zuinig voor zichzelf, maar armen en behoeftigen overlaadde hij met aalmoezen. Niet alleen in leven, maar ook na de dood, wist zijn linkerhand niet wat zijn rechterhand gaf zodat hij zich een schat heeft voorbereid in de hemel. De pracht van Gods huis en de plaats van zijn hemelse woning nam hij altijd in ogen-schouw.

Terecht was deze man waardig te leven in de eeuwige vreugde, maar helaas! helaas! amper begonnen aan zijn 66° levensjaar, werd hij ons ontrukkt wegens een plotse beroerte, voorzien van de sakramenten van onze Moeder de Heilige Kerk. Zijn uur was nog niet gekomen; langzaam herwon hij zijn krachten, hij kon geen

afscheid nemen van de Kerk, noch weigerde hij werk. Geen sneeuw, hagel, ijs of onweer konden hem weerhouden, maar met gediensstige goedheid en trouw stelde hij zijn talenten terug ten dienste in Gods Kerk. Totdat, in 1780, een nieuwe beroerte hem trof; hij begon dagelijks te verzwakken. Maar in zijn ziekte volhardde hij in deugd, zoals in Ecclesiasticus hfdst. I vers 13: Wie God vreest zal genade vinden in de dood en gezegend worden in zijn laatste dagen.

Zoals zijn leven was, was zijn dood. Hij ontving met diepe vroomheid de sacramenten der stervenden zodat hij als een soldaat van Christus naar zijn beloning liep, de profeet Job indachtig hfdst. XIV vers XIV: Ik hoop, wachtend tot mijn aflossing volgt.

Hij bleef helder van geest; enkel zijn lichamelijke krachten begaven, echt opgebrand, echt uitgeleefd. Moge de Goddelijke Barmhartigheid hem opnemen en mogen wij met aandrang verzoeken om uw offers en gebeden.

Moge zijn plaats in vrede zijn.

*De heroïsche drinkers en de
dappere vrouwen in Vlaanderen
op het einde van de XVI^{de} eeuw*

MARC DESMEDT

De Spaanse kapitein Alonso Velasquez, die sinds 1577 in Vlaanderen en ook elders oorlog had gevoerd, schreef in 1614 bij zijn terugkeer in Spanje zijn memoires: *“Los Sucesos de Flandres y Francia”*. Zoals in zijn voorwoord staat vermeld, werd het opgedragen aan Philips IV en schreef hij het werk ter ere van Alexander Farnese. Dit relaas, geschreven korte tijd na de gebeurtenissen door de schrijver zelf beleefd, vormt een bron van informatie van de eerste orde. Volgens de Franse historicus A. Morel-Fatio, is het *“het belangwekkendste boek dat ooit door een Spanjaard over Vlaanderen werd geschreven”*.

Nog vóór Morel-Fatio, werd het belang van dit werk vermeld door Gachard. In *“Les Bibliothèques de Madrid et de l'Escorial. Notices et extraits des Manuscrits qui concernent l'histoire de Belgique (1875)”* *“La description qu'il fait des mœurs et des coutumes des Belges est extrêmement curieuse elle mériterait d'être traduite”*.

In 1928 verscheen van de hand van J. Gessler in het *“Bulletin de l'Academie Royale d'Archéologie de Belgique”* een vertaling van dit werk in het Frans. Ze werd in het nummer 58-59 van *“Le Folklore Brabançon”* in februari-april 1931 gepubliceerd.

Wij hebben getracht een zo getrouw mogelijke vertaling naar het Nederlands te maken van deze publicatie.

“Fysisch zijn alle Vlamingen groot, mooi, goed gevormd en goed in alle verhoudingen. Zij wijden zich aan de letterkunde en aan de studie van de talen. Zonder hun land te verlaten, beoefenen ze er drie of vier, zoals het Duits, het Latijn, het Vlaams en het Frans. Ze zijn van nature uit kalm en bedaard. Zelden worden ze woedend. Ze zijn niet ijdel noch leugenachtig, maar wel nieuwsgierig en lichtgelovig. Ze zijn koppig, ondankbaar en wraakzuchtig. Ze bevechten elkaar om onbeduidende redenen.

Wanneer ze, tengevolge van hun wandaden, aan de voet van de galg staan, geven ze blijk van een barbaarse ijdelheid door noch vrees voor de dood, noch verwardheid, noch bleek worden te vertonen. Van elf uur tot de middag - er is hen immers een uur respijt toegestaan vóór de terechtstelling - drinken en ledigen ze hun beker op de gezondheid van de beul en van de toeschouwers. Ze maken onophoudelijk grappen, terwijl ze de omstanders vragen hun ouders en hun afwezige vrienden te groeten, zonder zich in het minst over hun kritieke situatie te bezinnen, slechts denkend aan drinken. Op het middaguur zwijgen ze plotseling. Eigenhandig doen ze de strop om de hals,

waarna, vooral de Walen, zich met een ongelooflijke durf van de ladder storten”.

Hierna volgt de vertaling van een van de merkwaardigste passages waarin Don Alonso Vasquez, als sobere Spanjaard, in kleuren en geuren het drankmisbruik dat in onze streken woedde afschildert.

Meer dan eens veralgemeent hij het gebeuren of vervalt in overdrijving. Maar zegt het spreekwoord niet dat er geen rook is zonder vuur? Of zoals Joseph de Maistre zei: “de overdrijving is de leugen van de eerlijke mensen”. Merkwaardig is de hulde die hij brengt aan de moedige, babbelzieke Vlaamse vrouwen, vooral omdat hij in zijn land het beeld van werkzame en onderwezen vrouwen niet gewoon was.

“Het drankmisbruik dat hen van hun zinnen berooft, heeft hen in een miserabele toestand gestort. Hoewel ze zich van hun toestand bewust zijn, geven ze hun losbandigheid niet op. Integendeel, ze geven er zich met steeds meer hardnekkigheid aan over, alsof deze hardnekkigheid, die ze uit de drank putten, hen zou helpen zich te bevrijden van een dergelijke gesel. Men hoeft er zich dus niet over te verwonderen dat deze bij hen zulk een uitbreiding heeft genomen.

Inderdaad, al van hun prille jeugd af, zuigen ze deze ondeugd als het ware, samen met de moedermelk op. Gedurende al de tijd dat ze niet gezoogd worden stopt men hen houten kunstspenen, gevuld met wijn of bier, in de handen. Ze zuigen er aan als waren het met melk gevulde borsten. Van dit kunstmiddeltje, dat zich met het natuurlijke vermengt, komt het zo nefaste kwaad zich te bedrinken.

Hoewel de vrouwen ook drinken, zijn deze toch veel soberder en verliezen ze nooit hun gezond verstand. Zij zijn het die het huishouden en alle zaken dienaangaande leiden. Hierin zijn ze, evenals in de kunst van het schrijven, het lezen en het rekenen, zo handig en deskundig, dat slechts weinig mannen hen hierin evenaren. Hetzelfde geldt voor het gebruik van de vier talen die in deze provincies gesproken worden en waarvan de kennis er noodzakelijk is.

De inheemse vrouwen zijn groot, stoutmoedig, hebben een zeer witte huidskleur en blonde haren. Ze zijn mooi en minzaam. Tijdens het eten zijn ze niet erg zindelijk, maar ze kleden zich met een uitzonderlijke elegantie. Ze zijn zo onderlegd dat ze de artikelen van het geloof bespreken, als waren het echte theologen. Ze bezitten heel wat boeken, waaronder de bijbel, die ze vanaf hun prille jeugd bestuderen en zich in het geheugen prenten.

Aangezien de Inquisitie er niet bestaat en er geen overheid is om ze te leiden, geven zij zich ten volle over aan het leesgenot. Door de ketterse en perverse publicaties, die hen vanuit de buurlanden bereiken en die hen zonder controle toegestaan worden, glijden ze met het grootste gemak af naar de ergste fouten.

In hun doen en laten gelijken ze op de mannen. Temeer omdat ze zich graag mengen in zaken die uitsluitend hun echtgenoten aanbelangen. Inderdaad, het verrichten van de aankopen en het leiden van het huishouden voldoet hen niet. Enkele zijn barbier en helpen in de winkels waar de haren worden geknipt of waar de baarden worden geschoren. Ze doen dit trouwens met danig gemak, zuiverheid en handigheid dat men zou denken dat dergelijk werk voor hen werd uitgedacht. Om de afwezigheid van hun echtgenoten, die het grootste deel van hun tijd doorbrengen in de herbergen, te verbergen, zijn ze nog zorgzamer en aandachtiger.

Ook zijn ze handige scheepslui. Op de boten die van Holland naar Vlaanderen komen of die hun goederen via kanalen of bevaarbare rivieren vervoeren, vertrouwt men hen de bediening van het roer toe, wat toch van kapitaal belang is voor de veiligheid van de boot. Om tijd te winnen en voor zover lucht en water het toelaten, leggen ze het roer vast bij middel van een touw, om zich aan het spinnen te zetten of om andere huishoudtaken uit te voeren. Ze voeren beide taken uit met een uiterste aandacht.

Hun gevoel voor zuinigheid en voor het huishouden is zó ontwikkeld, dat men ze nooit zonder werk weet.

Ze hebben moed als mannen en zijn zo strijdlustig, dat ze bij het verdedigen van hun woongebied of bij andere militaire omstandigheden blijf geven van een uitzonderlijke waarde. Hierbij vaak hun echtgenoten overtreffend.

Toen, tijdens het beleg van Antwerpen, de Spanjaarden de stad vanaf de versterkte burcht beschoten, zag men twee nog heel jonge zusters manden met aarde aanbrengen voor het dichten van een bres in de muur. Een kanonbal trof en dode de ene, terwijl de andere zonder de minste verwarring haar werk, met evenveel begeestering verder zette alsof er niets gebeurd was. Indien een dergelijke daad de waarde van de man bepaald, dan pleit dit nog veel meer in het voordeel van de dapperheid van de Vlaamse vrouwen.

Hun kinderen voeden ze op met liefde en met het grootste geduld. Wanneer ze, rond middernacht al hun huishoudelijke taken hebben volbracht, gaan ze, gewapend met hun lantaarn, in de herbergen op zoek naar hun echtgenoot. Ze brengen hem terug, hem dan bij de hand trekkend, wat meestal niet zonder vallen gebeurt. Wanneer zijn geest door de dampen van wijn of bier zo beneveld is, dat hij niet meer ziet waar hij de voeten zet, sleurt zij hem in de armen voort.

De passie voor het drinken is bij hen zo sterk dat ze van de ene zuippartij in de andere verzeild geraken, in die mate dat ik mij verplicht voel het als een merkwaardig feit te vermelden. Zij zelf zijn er, door gewenning, tegen gehard. Indien iemand hen verwijten toestuurt vinden ze zonder moeite een reden om zich te verontschuldigen. Inderdaad, zeggen ze, in dit land heeft men altijd gedronken, al sinds de eerste bewoners die zich in deze streek kwamen vestigen. Streek die wegens het gure klimaat lang onbewoond is geweest.

Om gezond te blijven en de lichaamswarmte te bewaren, raadden de dokters uit die tijd hen aan onverdunde wijn te drinken. Om in het putje van de winter de koude te trotseren bedronken ze zich, hoewel nu niet meer gebrui-

kelijk, een maal per maand. Hoewel het drankgebruik hen als een preventief middel werd aangeraden, vervielen ze in dergelijke overdrijving en dronken in dusdanige mate dat ze weldra van de ganse dag niet anders meer deden. Hoewel ze toegeven dat het hen grote schade berokkent, willen ze dit gebrek, dat ze van hun voorouders hebben geërfd en met de moedermelk hebben meegekregen, in geen geval verbeteren of er zeker de gewoonte niet van opgeven.

Erger nog, zij geven er zich zonder beperking aan over en zorgen, door het organiseren van een groot aantal - en overigens buitengewoon prachtige banketten - voor gelegenheden om te drinken en zich te bezatten. Zelfs de meest ongelukkige en deerniswekkende arbeider, stapelt zijn spaargeld (meestal de vrucht van een vol jaar werken) op, om het in één dag op te drinken. De rest van het jaar leeft hij met zijn gezin in armoede en eet hij zemelbrood gemengd met boekweit, wat het brood zuur, kleverig, erg donker, hard en slecht van smaak maakt. Ze eten het met een weinig gesmolten en gezouten boter. Meestal zijn ze tevreden met het drinken van een melkresidu dat men botermelk noemt, wat wil zeggen: melk zonder de boter.

Na het eten, drinken ze een dun bier gemaakt van in water gekookte zemelen.

Het ganse jaar door kleden ze zich met een broek en een verstelde wambuis uit geite- of buffelleider, kleren die wel een eeuw lang meegaan.

Zo bezuinigen ze op nog duizend andere dingen, om dan in één dag, wanneer ze daar behoefte aan hebben, twee tot driehonderd gouden kronen uit te geven voor een weelderig, en vooral goed overgoten maal.

Ze beperken zich in dergelijk geval niet tot de genodigden die met hen drinken, maar ze roepen de voorbijgangers aan, doen ze binnen komen en verplichten ze te drinken tot ze er bij op de grond rollen.

Gewoonlijk blijven ze gedurende drie of vier dagen aan tafel, blij of droevig al naar gelang de invloed die de wijn op ieder van hen heeft. Nooit maken ze ruzie of worden ze woedend. Ontstaat er toch een onderling geschil, dan komt dit omdat iemand weigert te drinken of weigert toe te geven aan wie hem daartoe uitnodigt. Degene die zich niet bedrinkt is volgens hen een bedrieger en een vijand van het vaderland. Zo iemand durft niet te drinken om de helderheid van geest niet te verliezen en zo de slechte voornemens die hij in zijn hart verbergt, niet te moeten blootgeven. Eenmaal dronken, vertellen ze alles en nog wat en kletsen ze door tot er ten slotte niemand meer is die ze begrijpt.

Steeds weer vinden ze een gelegenheid om zich aan hun verdomde gebrek over te leveren.

Bij de geboorte van een kind drinken ze en nodigen ze elkaar uit om de gelukkige gebeurtenis te vieren.

Ter gelegenheid van een doop doen ze net hetzelfde.

Sterft het kind, dan drinken ze evenveel en zeggen dat 'zich zo bedrinken' het zieleltje laaft in het hiernamaals.

In de herbergen het gezond verstand (en het evenwicht) verloren hebbende, verlaten ze deze, arm in arm. Ze gaan met horten en stoten om het vallen te vermijden, botsend, de ene tegen de andere tot aan de laatste, die dan de schok opvangt, zelf zijn uiterste best doend om niet te vallen. Zo lopen ze langs de straten en brengen ze elkaar terug van huis naar huis. Waggelend en zonder kijken herkennen ze moeiteloos hun woonst. Het is ongewoon en grappig hen zo te zien stappen.

Wanneer ze trouwen, drinken ze en richten ze weelderige en overvloedige banketten in.

Worden ze weduwnaar, drinken ze opnieuw.

Kopen of verkopen ze iets, dan wordt het akkoord gesloten in de herberg. Ze hebben de gewoonte nooit ergens anders dan in de herberg een handelszaak of een huwelijk te bespreken. Steeds moet er gedronken worden.

Zijn ze ziek en maken hun testament op, dan is er altijd een clausule over de begrafeniswijn. Zo zorgen zij er zelf voor dat er bij hun overlijden kan gedronken worden tot zieleheil van de dode. Dat is, meer dan wat ook, de opdracht van de uitvoerders van het testament.

Wanneer ergens, een man en een vrouw veertig jaar getrouwd zijn, gaan ze, op de huwelijksverjaardag, naar de kerk om er de mis bij te wonen. Bij hun terugkeer thuis wordt dezelfde feestdis gehouden als bij hun huwelijk. Dit alles om te kunnen drinken.

Aan tafel hebben ze de gewoonte buitengewone heildronken uit te brengen zoals men dat nergens anders hoort. Ze willen namelijk dat er gedronken wordt op de gezondheid van hun bondgenoten, van hun ouders en vrienden, op katholieke en ketterse prinsen, want er zijn er altijd onder hen die tot verschillende sekten behoren, lutheranen, calvinisten, wederdopers, evangelisten, libertijnen, epicuristen, zwinglianen en naaktlopers. Deze laatsten liegen nooit, wreken zich niet en verdragen alle beledigingen voor de liefde van God.

Op de feesten houden ze elkaar vast en omarmen elkaar, de drinkbeker in de hand. Telkens zit een man naast een vrouw, en steeds in die volgorde. Ze drinken en kussen elkaar zonder de mond af te kuisen en zonder er aandacht te aan schenken dat de ene man de vrouw van de andere kust. Dergelijke heildronk noemen ze de "huganot".

In dezelfde gedachtegang zijn er nog tal van andere motieven, allen uitgedacht om aan hun passie te voldoen. Ook blijven er maar weinig uren per dag over die ze niet aan hun ondeugd wijden, steeds redenen vindend om op de meest onvoorziene ogenblikken te drinken.

Wanneer de rechters een uitspraak moeten doen in een belangrijke zaak of moeten optreden als scheidsrechter, hebben ze de gewoonte op hun nuchtere maag een groot glas wijn te drinken. Zij beweren dat

dit hun gedachten verheldert en hun uitspraak verfijnt. Zonder aarzelen, met gematigdheid en voorzichtigheid, spreken ze recht, waarna het hun aan gelegenheid tot drinken niet ontbreekt.

Wanneer de Vlamingen zich uit devotie of voor het vervullen van hun paasplicht naar de H. Communie gaan, drinken ze niet van de wijn van de communicanten op de plaats waar ze zopas hebben gecommuniceerd, maar begeven zich naar de kerkdeur, waar een tafel staat opgesteld met daarop enkele grote glazen bekers of grote zilveren, tinnen of glazen kruiken, gevuld met wijn.

Zij die zopas hebben gecommuniceerd drinken er wijn en leggen hun geldelijke bijdrage op een schotel in het midden van de tafel terwijl ze vóór een relikwie of vóór een heiligenprentje een gebed zeggen.

Deze ceremonie, uitsluitend bedacht om te kunnen drinken, heb ik door een groot aantal personen zien voltrekken, zonder te hebben gecommuniceerd. Voornamelijk door behoeftige soldaten die de kerken enkel bezochten omwille van de communicantenwijn.

In enkele provincies van de Nederlanden bestaat, ter herdenking van het Heilig Sacrament ingesteld door Onze Heer, de gewoonte tijdens de nacht van Witte Donderdag met wijn van eerste kwaliteit, een dikvloeibare drank te maken die op bloed gelijk. De burens, vrienden en familieleden verzamelen zich dan om het met veel genot (con mucho gusto) te drinken, zeggende dat het het bloed is van Jezus Christus. Ze doen dan alsof ze geloof hechten aan dit bijgeloof, doch het enige doel is te drinken en zich te bezatten.

Op de vooravond en op de dag zelf van Sint-Maarten, worden er in alle huizen dusdanige hoeveelheden gedronken, dat men het niet kan schatten.

Deze feestdagen worden gevierd met grote banketten en drinkpartijen. Er wordt dan meer wijn gedronken dan tijdens de rest van het jaar. Op de vooravond en de dag zelf van Driekoningen wordt in ieder huishouden bij lottrekking een koning aangeduid aan wie iedereen gehoorzaamt en die men als dusdanig dient. Tijdens het drinken, wordt hij feestelijk bejegent en plechtig en uitbundig toegejuicht.

Vanaf de vooravond van Kerstmis tot Driekoningen, die ze Dertienavond noemen, worden ter nagedachtenis van de dertien nachten tussen Kerstmis en Driekoningen, in ieder huis achter de vensters die uitgeven op de straat, dertien op één lijn geplaatste kaarsen uit witte was aangestoken. Al deze nachten nodigen ze elkaar uit en bedrinken ze zich. Ze beoefenen dit gebruik om een nieuwe gelegenheid te hebben tot drinken, hoewel ze het al van de morgen tot de avond doen, zonder de minste reden en met een zeer grote regelmaat, alsof hun faam op het spel staat. ...

In alle huizen is er feest, behalve in die waar een dode is. Opdat iedereen het zou weten, strooit men in de straat een grote hoeveelheid stro, overal waar de dode moet voorbijkomen, vanaf het huis van de overledene tot aan de kerkdeur. Voor zijn zielsrust drinken ze gedurende drie dagen. Daarna voeren ze het lichaam weg om het te begraven.

Het stro wijst de weg naar het dodenhuis. Iedereen gaat er binnen en drinkt er, wat de beste hulde is die men kan brengen aan de weduwe of weduwnaar van de overledene, aan zijn broer, vader of familielid. Het komt hen inderdaad voor, ten onrechte echter, dat hoe meer ze in dit leven drinken op de ziel van de overledene, hoe meer deze rust zal vinden in het andere leven.

Dit alles heb ik hier willen vastleggen, om uit te leggen hoe die mensen leven en niet om ze te beledigen."

Kroniek van de Gemeente Alseberg 1848-1849 (7)

JAN BRASINNE

Op 19 oktober 1848 vertrekt een brief naar de arrondissementscommissaris om hem te melden dat het college van burgemeester en schepenen evenals de leden van de gemeenteraad geen enkel motief hebben om de heer Biot uit de secretarie te ontslaan, dat ze uitermate tevreden zijn over de wijze waarop hij zich van zijn functie kwijt en dat er dus geen enkele reden is hem te vervangen.

Wie willen de secretaris weg? Zijn werkgevers zeker niet. Wie dan wel? Een schrijven van 29 maart 1849 werpt enig licht op de zaak. Omdat een bericht betreffende de wegenatlas niet tijdig in een krant werd gepubliceerd, krijgt de administratie het verwijt toegestuurd dat ze slordig met de zaken omgaat. Schepen G. Everaerts antwoordt dat er geen sprake kan zijn van nalatigheid, uitgezonderd... wanneer het geldkwesties betreft. En dit komt doordat de aangevraagde bedragen voor het budget veel te laat komen. En terecht.

Op 6 januari 1848 wordt de toelating gevraagd om 2.982,30 fr. van de spaarrekening te mogen afhalen om de laatste posten van de bouw van de school en de arbeiders te kunnen betalen. De aanvraag wordt op 3 februari herhaald. Een derde maal op de 18de van dezelfde maand. De schuldeisers vallen de burgemeester aan. Op 16 maart krijgt de gemeenteontvanger te horen dat hij 60 dagen moet wachten eer hij het bedrag kan innen. Bij de gouverneur van de spaarkas wordt erop aangedrongen de som dadelijk vrij te geven. De arbeiders hebben hun loon verdiend, maar leven in de armoede

Wanneer de staat geld moet ontvangen, kan dit niet vlug genoeg en is het niet genoeg. De gronden die toebehoren aan de kerkfabriek worden jaarlijks openbaar verpacht. De rente bedraagt 2 tot 2,2 %. Dit is te weinig, zegt men van overheidswege. Burgemeester Winderickx, die sinds 6 april 1848 lid is van de landbouwcommissie van het arrondissement, vindt dat de akkers niet meer kunnen opbrengen, als men rekening houdt met de arbeid die de gewone mensen daarop verrichten. (Het dagloon van een landbouwer wordt geraamd op 0,75 fr. - nu het equivalent van 4 €) Een arbeider kan niet anders dan pachten, want de gronden in Alseberg zijn veel te duur. (Toen al!) De rijken leggen het anders aan boord. Ze huren een stuk grond bij middel van een contract, voor de duur van negen jaar. De eerste drie jaar mesten ze het gehuurde land en halen er maar weinig uit. drie jaar zijn de oogsten prima. Voor de rest laten ze de grond zoals hij is en de

opbrengst is dan navenant, maar zij die pachten zijn er dan zeker van dat er bij de volgende verhuursessie geen hoger bod zal worden gedaan! Aldus de brief van 21 juni. Op 25 oktober vernemen we dat de Bestendige Deputatie het ermee eens is de kavels, die openbaar niet werden verhuurd, onderhands aan de man te brengen, maar steeds met een rente van 2% minimum.

Nu, het zou onredelijk zijn de jonge Belgische staat te beladen met verwijten van allerlei aard. Laten we de internationale toestand beschouwen. Deze is zeker niet schitterend. Op 25 februari 1848 breekt er een revolutie uit in Parijs. De opstandelingen willen de republiek uitroepen. Bij ons is er ook beroering. In Risquons-Tout, bij Moeskroen, staat ons leger oog in oog met tweeduizend arbeiders die onze monarchie niet gunstig gezind zijn. Er vallen twaalf doden en tientallen gewonden bij de werkluï. In enkele steden is er rumoer onder de wrkende klasse. Maar de regering schijnt de toestand ondr controle te hebben. In Alseberg meldt de overhei op 23 maart aan de commissaris dat er hier geen Duitse noch Franse arbeidskrachten verblijven en op 13 april, dat er sinds de revolutie in februarï geen Alsebergse arbeider uit Frankrijk zou zijn verjaagd. De openbare gezondheid is een ander probleem, al blijkt preventie hier geen ijdel woord te zijn. In 1849, evenals in de vorige jaren, worden de kinderen ingeënt tegen de pokken. Behoeftigen kunnen zich laten inschrijven voor het verkrijgen van medische zorgen. In de tabel die volgt vinden we, per jaar hun aantal en de verzorgingsbeurten:

1840:	14 patiënten	10 beurten
1841:	16	9 "
1842:	19	12 "
1843:	23	11 "
1844:	42	15 "
1845:	51	23 "
1846:	56	20 "
1847:	60	22 "

Op 18 januari 1849 betaalt de gemeente aan dokter Bosmans het bedrag van 30 fr. (nu ± 150 €) voor de behandeling van de behoeftige Vandenbosch. Wat de cholera betreft, dringt de overheid er bij de eigenaars van stallen op aan, deze zo net mogelijk te houden. De gemeente bezit de middelen niet om een lokaal ter beschikking te houden van eventuele cholera-patiënten. Maar ze hoopt door de epidemie niet te worden getroffen... daar onze gronden droog zijn en verlucht (brief van 10 december 1848).

Het hongerprobleem wordt niet opgelost, ook al laat de Openbare Onderstand het graan malen, dat hij als rente ontvangt, en gebruiken om er broden van te bakken ten behoeve van de armen.

En er is ook nog morele armoede. Op 6 september 1848, om 11 uur, pleegt Sebastien Joseph Maria zelfmoord. Hij is 67 jaar oud en

slotenmaker van beroep. De laatste weken vertoont hij tekenen van krankzinnigheid. Hij heeft zich verhangen in zijn varkenshok ("son trou de porc")!

En de mensen blijven ook nog stelen, maar de burgers lijken hun woningen beter te beschermen en te vergrendelen, zodat de geplande diefstallen worden herleid tot pogingen. Dit is het geval bij Jean Paesmans in de nacht van 31 januari op 1 februari 1848, bij Egide De Neyer, Mathieu De Proost, Josse Rosseil en Francois Lots in de nacht van 18 op 19 april 1849.

De diefstallen worden nu in de vrije natuur gepleegd. Op 21 juni 1848 trekken Marie Vander Elst, Francine De Munter en Françoise Paesmans naar de weiden van Guillaume De Greef om bij hem weidegras te gaan ontvreemden. Bij Dero en Muyck wordt op 31 juli 's nachts een hele partij rogge gemaaid en meegenomen. De vermoedelijke daders zijn leden van de familie Heyman. De echtgenoten Heyman stelen op 26 oktober wortelen op een veld behorende aan notaris Stuyck. En houtdief Jean Buelinckx slaat opnieuw toe in de nacht van 12 op 13 februari 1849. Ditmaal bij Baron de Roest d'Alkemade in Beersel.

We willen deze kroniek niet in mineur eindigen. Eind mei 1849 stelt de gouverneur van Brabant aan de overheid voor een kwekerij van fruitbomen in de gemeente aan te leggen. De burgemeester antwoordt dat hij daar geen grond voor heeft en ook geen geld om er een voor aan te kopen. Hij voegt hieraan toe dat onze landbouwers bekwaam genoeg zijn om die fruitbomen te planten, die de beste vruchten dragen. Toeval of niet: op hetzelfde tijdstip wordt in de gemeente een "*Bibliothèque agricole*" ingericht, een bibliotheek met werken over landbouwkunde. Onderwijzer Janssens wordt belast met de organisatie ervan. Jonge landbouwers die zich in hun vak willen bekwamen, kunnen dat nu in hun eigen dorp en hoeven niet meer naar de naburige stad.

Uit het gemeentelijk archief van Alseberg 1849

JAN BRASINNE

Een boreling werd niet aangegeven bij de Burgerlijke Stand.

Op 8 maart 1849 is weduwe Cecile Maria Van C. moeder geworden van een dochter. Tien dagen na de geboorte is het kind nog steeds niet ingeschreven in de Burgerlijke Stand, Weinig tijd na de geboorte moet iemand de Procureur des Konings hebben ingelicht over het niet tijdig inschrijven in de registers. Op 15 maart 1849 vraagt de magistraat aan de schepen van de Burgerlijke Stand bijzonderheden over de geboorte en de nasleep ervan. De brief van de schepen luidt (in vertaling) als volgt:

34

“Alseberg, 17 maart 1849

Mijnheer de Procureur,

In antwoord op uw brief NO 4776 van 15 dezer, heb ik de eer u te laten weten dat ik op de 10de van deze maand heb vernomen dat Cecile Maria weduwe Van C., inwonster van onze gemeente, in de loop van de week bevallen is en dat ze haar kind naar de instelling voor vondelingen en verlaten kinderen heeft laten brengen. Daar ik hieromtrent geen enkele verklaring had ontvangen, ben ik, als officier van de Burgerlijke stand, naar de genoemde weduwe Van C. gegaan om me ervan te vergewissen wat er was gebeurd en om te weten te komen welke persoon haar bij de bevalling had bijgestaan. Ze heeft verklaard dat ze inderdaad, op 7 dezer om drie en een half uur in de morgen was bevallen van een kind van de vrouwelijke kunne en dat dokter TONGRE van Alseberg heel alleen de bevalling had gedaan en het kind had ingebakerd. Dezelfde dag is er een vrouw uit Ukkel gekomen, die ze alleen kent onder de naam Schele Marie, om het kind mee te nemen en het te brengen naar het vermelde gesticht, zonder dat het werd gedoopt. Voor haar diensten had ze twee frank gekregen. Voor het overige wist weduwe Van C. niet dat ze in haar geval een verklaring diende af te leggen aan de officier van de Burgerlijke Stand.

Vervolgens heb ik haar gevraagd of ze bij het kind een aantekening had gevoegd met de vermelding van een naam of van een bepaald kenmerk, dat een naam zou kunnen aanduiden. Hierop heeft ze ontkennend geantwoord, maar ze heeft een blad uit haar gebedenboek gescheurd en de helft ervan

op de maag van het kind gelegd; de andere helft heeft ze bewaard om zo nodig te kunnen bewijzen dat zij de moeder was, ingeval ze het weer bij zich zou kunnen nemen.

Ik heb haar dan gelast me een getuigschrift te laten worden betreffende het deponeren en het bestaan van dit kind in het voornoemde gesticht.

Ze heeft me geantwoord dat ze over enkele dagen naar de voormelde instelling zou gaan, zodra haar gezondheid het haar zou toelaten. Ze zou dan het certificaat afhalen en het me bezorgen.

« ... mais, que avant de me faire à l'accomplissement de mes
devoirs, j'ai bien fait; que le même jour une femme
d'uscle qu'elle ne connaît que sous le nom de Schelle Marie
était venue se rendre l'enfant et l'avait transporté à l'hospice
susdit; et que si elle ne fait le contraire, que faire en faire, elle
avait vu une femme, qu'elle ignorait aussi que dans ce milieu
circonstance, la déclaration, devrait être faite à l'officier de
l'état civil.

Le lui ai demandé si elle y avait joint une note
avec quelque indication, si vous en marquerait distinctes
indiquant son nom quel ^{signification} mais qu'elle avait écrit
une page de son livre d'apprises, de laquelle elle avait attaché
la notice sur l'histoire de l'enfant et que l'autre, savoir elle
l'avait conservée pour un besoin prochain qu'elle est la mère
du dit enfant, au cas qu'elle pourrait le reprendre chez elle.

Le lui ai en conséquence joints si en apporté un certificat
constatant le dépôt et l'histoire de cet enfant à l'hospice prié
appelé, auquel elle ne répondit que sous pseudonyme et m'indiqua
que sa sœur le permettrait, elle se rendrait au dit établissement,
à l'effet de se faire délivrer un certificat pour me le remettre.

Le lendemain me rendant chez le docteur Congre (je suis son
secrétaire chez le saint François Tardieu en cette commune) lui ayant
demandé quelques renseignements à l'égard de l'accouchement de la
dame Van Aerselaere, ainsi que sur les motifs pour lesquels il n'avait

Brief van de gemeente gericht
aan de Procureur des Konings in
verband met de boreling die niet
aangegeven werd op de Burger-
lijke Stand van Alseberg. (Bron:
Gemeentearchief Beerse)

De volgende dag begaf ik me naar dokter Tongre, die ik had leren kennen bij de heer François Paesmans in deze gemeente, met de vraag of hij me enkele inlichtingen kon verstrekken aangaande de bevalling van weduwe Van C. Over het motief, waarom hij het kind niet had opgegeven om het te laten inschrijven in de burgerlijke stand, antwoordde hij dat hij op de zevende van de maand, om drie en een half uur in de morgen, weduwe Van C. had helpen bevallen en dat hij verbaasd was dat de aangifte niet was gedaan, daar de moeder ervoor gezorgd had dit te laten geschieden. Aangezien dat niet was gebeurd, was hij bereid de aangifte dadelijk te doen. Dit voorstel heb ik afgewezen, daar de door de Wet voorziene termijn voorbij was, zodat ik de aangifte niet meer kon aanvaarden. Bovendien moest het kind me te gelegener tijd worden getoond of worden vertegenwoordigd in het bijzijn van getuigen. Procesverbaal zou worden opgemaakt ten aanzien van de betrokkene.

Na wat voorafgaat, heb ik geïnformeerd naar de woonplaats van de genaamde "Schele Marie". Ik heb vernomen dat ze te Brussel woont, Rue des Rosières, maar dat ze er nooit overnacht. Tot nu toe heb ik over haar geen enkele inlichting kunnen verkrijgen. Maar een persoon die verbonden is aan het bestuur van de gemeente Ukkel, waar ze nogal vaak verblijft, zal haar ondervragen en zal de vertrouwelijke informatie verschaffen, die hij zal kunnen inwinnen.

Betreffende het certificaat, af te leveren door de heer Directeur van de instelling voor gevonden en achtergelaten kinderen, dat het bestaan van het kind bewijst, daarover heeft weduwe Van C. gisteren verklaard dat de heer Directeur haar heeft verzekerd dat dit kind er werd gebracht. Om bewust certificaat te ontvangen moet ze echter eerst een domiciliebewijs van het gemeentebestuur voorleggen. Wat het laatste stuk aangaat, heeft ze iemand gelast het in de instelling te gaan halen. U ziet dus, Mijnheer de Procureur des Konings, dat ik niets heb verwaarloosd om aan de waarheid te komen en zodra ik over de juiste inlichtingen beschik, zal ik U een uitvoerig verslag laten geworden en een proces-verbaal ten aanzien van de betrokkene.

Als besluit van onderhavige brief kan ik u melden dat weduwe Van C. zich bij me heeft aangemeld en heeft gezegd dat ze volgende dag 19 dezer naar bovenvermelde instelling zal gaan om het kind in kwestie weer te halen.

De Schepen,
G. Everaert"

Alseberg rond 1845

JAN BRASINNE

De "Kroniek van Alseberg" kan men beschouwen "als de beschrijving van een groot aantal gebeurtenissen of ook als de bundeling van een reeks verhalen" waarvan sommige uit vervolgdelen bestaan en andere helemaal apart voorkomen, of ook nog "als de afbeelding van de verschillende fases van een maatschappij in wording". Men kan ze ook zien "als een toneelstuk met heel veel acteurs". In deze optiek is het belangwekkend hun handelingen te ontleden, maar ook het toneel, beter: de toneelschikking waarin ze evolueren. Het is de bedoeling in deze bijdrage het landschap te schetsen waarin onze voorzaten hebben "gespeeld en geacteerd". In een volgend artikel belichten we hun doen en laten en de motieven van hun daden. Hoe ziet onze gemeente er uit in het midden van de 19de eeuw? Hetgeen dadelijk opvalt is haar primitief landelijk karakter. Op de hoogvlakten, in het noorden, bevinden zich uitgestrekte bossen: het Grootbos, het Rondendbos en het Steenbos, samen een 125 ha of een vijfde van de Alsebergse oppervlakte. Tussen de hoogten en de vallei van de meanderende Molenbeek liggen glooiende weiden en grote akkers, de meeste bebouwd, sommige braakliggend. Er zijn ook nog echte heiden waarop brem en erica groeien. En hier en daar een holle weg met hoge beuken op zijn randen. En dan zijn er nog talrijke kleine lappen grond in de nabijheid van de woonkernen en van het dorpscentrum, dat we in al zijn eenvoud willen reconstrueren. Hiertoe hebben we een krachtige toverroede nodig, want we moeten in één oogwenk heel wat gebouwen laten verdwijnen. Te beginnen met de cultuurcentra: het complex van de Meent samen met de "Springveer", de Grote Sleutel en de Orfeusacademie (de Kapelaanshuizen uitgezonderd), het Sint-Victorinstituut en de vroegere Gemeentelijke School, nu privé eigendom, aan de Oude Postweg. Volgende supermarkten: Colruyt, Delhaize, G.B.Contact en Goldie. Dan de grootste zaak in de omtrek: Vas tiau Godeau. Ook nog de Volvosite en de Garage Peugeot. Verder het Gemeentehuis en het Brugmanninstituut. En om te eindigen moet de watertoren weg, die als een stoere soldaat waakt over de hele streek. Wat blijft er nog over van ons toverstuk? Bitter weinig. In 1807 is het stenen gedeelte van de toren van de Onze-Lieve-Vrouwekerk ingestort en in 1823 kloek hersteld, maar zonder enige kunstzin: een zware vierkante zuil met daar bovenop een leien hoedje met wijzerplaat. De rest van het gebedshuis is navenant. Parallel met het gehavende schip rijen zich de Kapelaanshuizen. Tussen en rond beide gebouwen ligt het kerkhof. Enkele gedenksteden staan tegen de kerkmuur aangemetseld; het merendeel van de graven heeft een zerk of bestaat alleen uit

een aarden ophoping met een houten kruis daarop. Aan de zuidkant leidt een kramakige trap naar twee voorname gebouwen: de pastorie, gebouwd in 1756, met ongeveer hetzelfde uitzicht als nu en, belendend, een statige herberg met twee verdiepingen: "De Drie Koningen" of "Schuttershuis" genoemd. Aan de overkant van "sheeren straete" staan aaneengeklit enkele lage cafeetjes en kleine kruidenierszaken waar bedevaartgangers hun dorst kunnen lessen en hun honger stillen.

Helemaal beneden, met de voorgevel naar het noorden, prijkt een vernieuwde, vergrote "Zwaan", eigendom van de trotse Jan Vandervelden.

In het midden van onze Kerkenberg verheft zich een andere grote constructie: de afspanning en herberg "De Ster". Het hoofdgebouw telt twee bovenetages. Daarnaast en achteraan bevinden zich stallen en schuren. Het goed dagtekent van 1380. Het zou ons niet verbazen dat een deel van de gelagzaal of een bijzaaltje dienst doet als gemeentehuis, want onze gemeente zal nog een vijftal jaren moeten wachten eer ze over een eigen vergaderlokaal zal

Alsemberg: De Kerkenberg
vóór 1891

Alseberg: Afspanning "De Ster".

kunnen beschikken. Wat ons dit laat vermoeden is de huwelijksakte uit 1841 van mijn betovergrootouders Petrus Vanderlinden en Joanna Van Gelder. Wie zijn hun getuigen? Vooreerst Egidius Winderickx, "fabriquant van papier" (de burgemeester); vervolgens Franciscus Paesmans, herbergier (van "De Ster"), Petrus Everaerts, veldwachter, en Franciscus Biot, "geëmployeerde", broer van de gemeentesecretaris Jacob Jan Biot. Andere trouwers uit deze periode hebben vaak dezelfde getuigen. Zou het kunnen dat Frans Paesmans de aktes zou hebben ondertekend in een andere zaak dan de zijne? We geloven het niet.

In de loop van haar lange geschiedenis krijgt de herberg meer dan eens een andere naam. Ooit wordt ze "De Blijck" geheten. Een terechte benaming want juist naast het goed ligt een half ingesloten ruimte, waar linnen kan gebleekt worden, met daarrond een reeks lage huisjes, waarvan we de laatste in het midden van de 20ste eeuw hebben zien slopen.

We vermoeden dat de "Blijck" het embryo is geweest van het eerste centrum van de gemeente, dat even hogerop ligt, lang nog vóór de bouw van de kanten bedevaartkerk. Een uitgelezen plek, gericht naar het zuiden, een soort van tribune met gezicht op de beek en met halverwege de helling, een schat aan waterbronnen. Een weg verbindt het oord met het westen: de latere Witteweg; en naar het oosten loopt de toekomstige Kloosterweg...

In 1843 onderhandelt de plaatselijke overheid met de kerkfabriek over de aankoop van een grond in het dorpscentrum om er een school en een gemeentehuis te laten bouwen. In het jaar 1845 is de koop geregeld. De school komt er en tot eind augustus 1974 doet een omgevormd klaslokaal nog altijd dienst als gemeentehuis!

Dit gebeurt allemaal onder de nummers 3 en 5 aan de Oude Postweg, de vroegere Hoogstraat.

Tot in 1740, het jaar van de voltooiing van de nieuwe Brusselsesteenweg, biedt de Hoogstraat de rechtstreekse verbinding van onze gemeente met de hoofdstad. Een tiental huisjes en een kleine boerderij staan erlangs met de voorgevel naar het zuiden gericht. Ze zijn uit steen, hout en klei gemaakt en hebben een lage of helemaal geen bovenverdieping. Onder het pannendak of de strooien bedekking is het niet erg gezellig, in de zomer, noch in de winter...

In de Rollebollestraat, nu Fr. Deneyerstraat plus Genstberg, staan in het begin een drietal bij elkaar geschaarde kleine woningen, het laatste ooit nog bewoond door oud-veldwachter Jan- Frans Helinckx (1847-1928). Mijns inziens moeten het zo'n type huisjes zijn waarin onze bescheiden voorvaders verblijven omstreeks het midden van de 19de eeuw. Een kolen- of houtvuur houdt ze warm gedurende de koude maanden. Dit is het enige comfort waarover ze beschikken. Want hun drinkwater moeten ze gaan halen in de boerderij in de omgeving die over een put beschikt, of...beneden de "Blijck" waar bronnen borrelen...

In 1845 zijn er in Alseberg 1.132 inwoners. Als we per gezin vijf leden tellen, hetgeen een laag cijfer is want we mogen ook de alleenstaanden niet vergeten dan komen we tot een totaal van 226 gezinnen, die alle een dak boven het hoofd moeten hebben. De meeste daarvan wonen in het type huis zoals hierboven beschreven of in een bouwsel dat er nog wat schameler uitziet... Natuurlijk zijn er de kapelaanshuizen, sommige herbergen en handelszaken, enkele hoven en herenhuizen zoals dat van burgemeester Winderickx die "chic", fraai en imposant ogen...

De grootste concentratie van woningen vinden we in het dorpscentrum dat we reeds uitvoerig hebben beschreven. Kleinere woongemeenschappen vinden we in Tenbroek en op de Elsemheide. En dan zijn er de huizen die, hier en daar, verspreid aan een straat staan of achter een haag verdoken, aan een eenzame weg. Een blik op de kadasterkaart van P.C. Popp "Plan parcellaire de la Commune d'Alseberg" uit 1842 maakt dat allemaal heel duidelijk. Opvallend ook zijn de tientallen en nog eens tientallen puzzelstukjes die in het dal, het zuidelijk deel van de kaart, te zien zijn. Het zijn de weiden waarop de meeste inwoners hun diertjes houden en de velden en tuinen waar ze proberen wat te oogsten. En het zijn vooral de echtgenote en de kinderen van de dagloners, de land en industriearbeiders die er thuis moeten voor zorgen dat hun landbouwbedrijfje wat rendeert. In feite is bijna elke Alsebergenaar een deeltijdlandbouwer. Alleen is hij meestal niet de eigenaar van zijn erf. In 1846 bezit hij nog geen kwart (24,3%) van de door hem bebouwde oppervlakte in eigendom of vruchtgebruik! Driekwart van de gronden moeten gepacht worden.

Alsemberg: Winderickxplein
(de "Vismet") aan de bijna
toegegroeide grote vijver.

De kaart vertoont nog een ander opmerkelijk gegeven: een vijver, 1 ha 20 are groot, gelegen tussen de huidige Delhaize en de zuidkant van het Winderickxplein. Heel dichtbij staat "Het Kasteeltje" met twee zijden in het water: (Zie afbeelding blz. 92 in nr. 6 april/juni 2000). Rond 1850 noemen de mensen de plaats: "aan het Kasteeltje". Een halve eeuw later wordt ze herdoopt onder de naam "Vismarkt", in ons dialect "Vismet". De naamgever is ene Cesar van Oppens, een handelaar die hier een ellengoedwinkeltje uitbaat. Voor zijn zaak ziet hij regelmatig een gezelschap van buurvrouwen die met hun emmers water komen halen aan de bron. Er wordt natuurlijk gelachen en gekletst. "Hoor me dat eens aan"! roept Cesar op een dag "Die dames kunnen schreeuwen en tieren als visvrouwen". Van "visvrouwen" komt "vismet". De naam doet zijn ronde en blijft tot heden in de volksmond bestaan.

Op een foto uit het begin van de 20ste eeuw is van de vijver niets meer te zien. En "Het Kasteeltje" is in 1877 afgebroken. Is onze vismarkt er aantrekkelijker door geworden?

Geraadpleegde werken:

C. Theys, *Geschiedenis van Alsemberg*, Brussel, 1960.

P. Wellens, *Bijdrage tot de socio-demografische geschiedenis van een Brabantse platelandsgemeente: Alsemberg 1830 - 1899*. Licentiaatsverhandeling, Leuven, 1984.

De samenleving in Alseberg rond 1845

JAN BRASSINE

Een gepassioneerde beschrijving van Alseberg in de jaren 1840-1850 hebben we tot op heden nog niet kunnen vinden. Er is wel de zakelijke, beredeneerde voorstelling van ons dorp die we in een vorige bijdrage hebben laten verschijnen. Maar hiermee komen we niet aan ons trekken. Iets waarover we heel graag zouden willen beschikken is een poëtisch beeld waarin diep persoonlijke emoties zijn verweven. We betwijfelen echter of dergelijke ontboezeming wel tot de mogelijkheid behoort. Want naast de weerspiegeling van het oude kasteeltje in het wateroppervlak van de grote vijver beneden in de laagte, heeft ons woongebied niet veel ontroerends te bieden.

De vertrouwde omgeving waarin de gewone Alsebergenaar in 1845 bv. zijn dagen slijt, bestaat alleen uit bossen, weiden en akkers, en hier en daar een hoop huisjes of enkele alleenstaande woningen gelegen aan een hobbelige straat. En middenin een zwaar bouwvallige kerk...

Nu is de vraag of een meer schilderachtig landschap de modale inwoner uit die tijd gelukkiger zou hebben gestemd. We geloven het niet. Want in een periode van laagconjunctuur, gekenmerkt door een gemis aan weerbaarheid van de lagere klassen, die als verlamd zijn door intellectuele en materiele armoede, heeft de kleine man maar één doel: dag na dag overleven, zonder zich om al de rest te bekommeren.

Het decennium 1840 - 1850 is een tijdperk van diepe depreciatie, wellicht het meest donkere uit de geschiedenis van het onafhankelijke België, als men een uitzondering maakt voor de twee wereldoorlogen, wel te verstaan.

Terwijl de jonge natie op zoek is naar haar evenwicht, heerst een zware landbouw- en textielcrisis in Vlaanderen. In de steden groeit het proletariaat gestaag en op het platteland viert het pauperisme hoogtij. Dieverij en rebellie aan de ene, verloedering en analfabetisme aan de andere kant zijn er de gevolgen van.

De burger ziet zijn loon en zijn koopkracht dalen, terwijl alles duurder wordt. Tussen 1750 en 1850 stijgen de prijzen van de meeste levensmiddelen met 130 – 140 %. En nog sneller gaan de grond- en de huispacht de hoogte in.

Deze economische rampspoed wordt niet gelenigd door de weldaden van de natuur. In de jaren 1845, 1846 en 1847 vernielen de korenroest en een aardappelziekte grote delen van de oogsten. In één klap verliest de arbeider de hoofdbestanddelen van zijn voeding. Brood en aardappelen zijn onbetaalbaar geworden. En alsof

dit niet voldoende was, steekt in juni 1846 een tyfusedepidemie de kop op. In Vlaanderen worden grote delen van een verzwakte bevolking getroffen. Er vallen 11.000 doden!

In 1848 heerst er een echte hongersnood. De commissies voor openbare onderstand staan voor onoplosbare problemen; ze vragen alle dringend om hulp aan de overheid...

In Alseberg zijn de toestanden niet zo scherp geprofileerd, al is er in sommige bevolkingslagen continu een drang aanwezig om andermans goederen te verwerven. Men staat versteld als men het aantal ontvreemdingen beschouwt, die in de besproken periode worden gepleegd. Het zijn geen monsterplunderingen, maar meestal diefstallen van fruit, groenten, graangewassen, kippen en konijnen, hout, kleine sommen geld en dergelijke. In een enkel geval gaat het om een hoog bedrag. Er zijn ook pogingen tot inbraak; maar vaak blijft het daarbij, want de inwoners zijn bevreesd en verschansen zich 's nachts in hun goed vergrendelde huizen. Eenmaal probeert een bende krakers een slag te slaan in het kerkgebouw, maar de koster, die ook als nachtwacht fungeert, vrijdelt de heiligschennende inbraak. In de nabije bossen wordt er gestroopt met de regelmaat van een klok. Soms loopt er ene lelijk tegen de lamp en belandt in de nor. De gezaghebbende burgermeester Winderickx laat dan zijn vaderhart spreken, denkt aan de verweesde sukkelaars van kinderen en helpt de dader uit de gevangenis. Hij weet dat er niet gestroopt wordt om de sport. Zo ook worden kleine diefstallen steeds gemeld aan hogerhand, maar schijnen ook vaak geen erge gevolgen te hebben.

De mensen leven in armoede. In 1836 worden 50 Alsebergenaars door het Bureel van Weldadigheid ondersteund, dit is 5 % van de totale bevolking. In het crisisjaar 1846 ligt het percentage tweemaal zo hoog; er worden 120 personen ondersteund of 10,5 % van de bevolking. En dit is, cru gezegd, al bij al nog een meevaller. Want het nationaal gemiddelde ligt een eind hoger: 16,11%. Voor de naburige gemeenten verschijnen er uiteenlopende cijfers op de tabellen: 30,5 % voor Rode, 33,1 % voor Huizingen en "maar" 8,4 % voor Dworp.

Armoede, behoefte en geldgebrek genereren dikwijls crimineel gedrag. En in Alseberg is het niet anders. Het is bijna ondenkbaar dat er in tien jaar zoveel ergs gebeurt in een schijnbaar rustig dorpje, als daar zijn: een dubbele moord, de zelfdoding van een geestelijk gestoorde, de poging tot vergiftiging van een huisgenoot, echtelijke ruzies, heel veel verbaal geweld, vechtpartijen tussen individu's en tussen bendes, aansporen van een dier tot het aanvallen van kinderen, helen van misdadigers, doodsbedreigingen aan het adres van de overheid. Eén ogenblik zou men kunnen vermoeden dat burgemeester E. Winderickx en de schepenen P. Heymans en G. Everaerts zich de benarde toestand helemaal niet aantrekken, dat secretaris J.J. Biot zijn administratie verwaarloost en de pas benoemde veldwachter J. Depue laks optreedt... Het tegen-

deel is waarachtig en onomstotelijk waar! De inwoner in nood kan steeds rekenen op bijstand. Hij wordt beschermd zo goed het kan. Als er herrie op komst is, wordt er een beroep gedaan op leden van de Brusselse rijkswacht. De veldwachter kan altijd terecht bij een collega uit een buurtgemeente, als hij voor een lastige taak staat. En bij de reconstructie van een delict is het parket present en worden de getuigen ter plekke een verhoor afgenomen door een magistraat, hetgeen effect sorteert!

Hoelang de onzekere toestand zal aanhouden weet natuurlijk niemand. Het getuigt daarom van burgerzin van de gemeentelijke overheid dat ze de onveiligheid wil tegengaan met preventieve middelen, door bv. de bouw van een school, waar de kinderen kennis, orde en tucht wordt bijgebracht. De overheid past zodoende de eerste organieke wet toe van 23 september 1842 op het lager onderwijs, die stelt dat elke gemeente op haar grondgebied een lagere school moet oprichten, waar het onderwijs kosteloos zal zijn voor de arme kinderen.

Na berekeningen, projecten, ramingen en ondanks tegenkantingen komt de school er vrij vlug. De gemeentelijke financiële toestand is nog tijdelijk gezond en de staat en de provincie geven subsidies. In 1847 staat er een klaslokaal en een schoolhuis met méér dan een kamer en niet met één enkele, zoals architect Spaak dat in zijn eerste ontwerp had voorzien...

De meisjes beschikken over ruime klaslokalen in de Kapelaanshuizen. En nu hoeven de jongens geen les meer te krijgen in één of andere herbergzaal... Een pluspunt voor de jeugd, een pluspunt dat jammer genoeg de doffe ellende van de bevolking niet doet afnemen...

In 1846 moeten arme boeren en behoeftige handwerkslui door de bedelingen van aardappels worden geholpen. Een jaar later kunnen de ouders van de eerste communicanten hun kinderen niet deftig meer kleden. Hun spaarcenten zijn op. En daar de kas van het liefdadigheidsfonds leeg is, zullen de bestuursleden het geld moeten voorschieten...

Een kenmerkend bewijs voor de nood op het platteland is de aanwezigheid van een twintigtal Alsebergse volwassenen en kinderen in het bedelaarsgesticht in de oude abdij van Terkameren, aan de andere kant van het Zoniënwood. Ze verblijven er zeer zeker omdat ze daar een dak boven het hoofd hebben, wat warmte en ook wat eten.

Het probleem van de honger blijft onopgelost. Het graan dat de Openbare Onderstand als rente ontvangt, wordt niet opgeborgen, maar dadelijk gemalen om er brood van te bakken voor de armen. Het is die ene zandkorrel op ons brede Noordzeestrand...

Het decenium 1840 - 1850 eindigt zoals het begonnen is...

In mineur.

Geraadpleegde werken.

B.R.T. Open School *Geschiedenis van de kleine man*, Brussel, 1983.

L. Struye. B.R.T. *Kroniek van België*, Antwerpen Zaventem, 1987.

P.Wellens: *Bijdrage tot de socio-demografische geschiedenis van een Brabantse plattelandsgemeente: Alsemberg 1830 - 1899*.

Licentiaatsverhandeling, Leuven, 1984.

De grote leerweek in Beersel

Half mei 2003 werden de Beerselse verenigingen, aangesloten bij de Cultuurraad, verzocht hun vragen over onze gemeente in te zenden. Vragen die al wel eens opkwamen, niet dringend, maar leuk om er het antwoord op te kennen.

Een panel van "deskundigen" heeft tijdens een luisteravond met publiek in CC de Meent, de juiste antwoorden op alle vragen toegelicht. Om het leuk te maken werden telkens enkele misleidende antwoorden bedacht. Het talrijk opgekomen publiek kon op die manier haar parate kennis over haar gemeente toetsen.

De experts van dienst waren: Jaak Boone, Marc Desmedt, Lieven Dubois, Joris Guldentops, Piet Onnockx, Luc Oscé en Jos Vandermeulen. Johan Van Lier zorgde voor het cement en het geheel werd zorgvuldig voorbereid door Geertrui Overloop en Jos Eylenbosch (dienst Cultuur).

Op vraag van tal van deelnemers publiceren we hierbij de correcte antwoorden. Zo blijven ze beschikbaar voor later gebruik. (De misleidende antwoorden hebben we hierbij wijselijk weggelaten).

I. VOLKSE UITDRUKKINGEN

Wat betekent?:

1. **"Hij heeft peper aan zijn gat":**
het is een zeer rap mannetje, hij is snel.
2. **"Dat zijn geen kloekestronten":**
dit is verbazingwekkend, wwardevol; nou breekt mijn klomp.
3. **"Hij ligt in kakkezoeg":**
Het valt geweldig tegen voor hem, hij is er het hart van in.
4. **"Een reubbe in iemands nek draaien":**
Iemand een rammeling geven, hem dobbelovereen of "gat over oet" stampen.
5. **Hoe komen de Dworpenaren aan hun naam: "De boerkes van Dworp"?**
Dat is zo simpel als dat het groot is, enfin 't is zo klaar als pompwater. In Dworp met al zijn bergen en dalen is er nergens een serieus stuk grond te vinden. Er zijn dus ook geen grote boerderijen te vinden, enkel kleine keuterboerkes. Vroeger was het zelfs zo dat, eens buiten het centrum, iedereen wel en varken of zelfs een koetje had. Vandaar de bijnaam...

6. **Wat zijn “paraaknoesels”?**
Iemand met zeer dunne enkels.

II. VOLKSE PLAATSNAMEN

1. **Van waar de naam “vismarkt” bijnaam voor het Winderickxplein in Alseberg?**

De bewoners van het plein, en dan vooral de dames, hadden de reputatie echte roddeltantes te zijn. Ze gingen meestal samen water putten in het overblijfsel van de toenmalige vijver. Dat was dus de verzamelplaats van alle plaatselijke klappeien. De bekendste van hen was Marie Donderdag. Zij goot soms haar emmers onderweg leeg als ze zag dat er nieuw volk rond de bron stond. Ze had echter een spraakgebrek: ze kon de t niet uitspreken. Haar bijnaam was dan ook Maree kwie & kwinkig. Viswijven dus.

2. **In de volksmond spreekt men in Dworp van de Konijnenhoek t.h.v. het kruispunt Kerkstraat / Molenveld. Vanwaar komt de benaming “Konijnenhoek”?**

Die hoek noemt Konijnenhoek omdat daar elk jaar tijdens de jaarmarkt de konijnen tentoongesteld worden.

3. **Het woordje Sol komt veelvuldig voor in plaats en straatnamen in Groot-Beersel. Wat is de echte betekenis ervan?**

Sol komt van het Franse “choule”, in het oudnederlands: scoel. Een sollebal was een jute bal die met de vuist of een plank of een kolf heen en weer gekeerd werd en er min of meer uitzag als onze huidige voetbal. In een gemeente waren er stukken grond die niks waard waren en konden gebruikt worden als speelvelden. Vandaar ook het spreekwoord: Ik laat niet met mij sollen.

3. **Wat bedoelt men in Lot als men over de “Hoge Susse” spreekt?**

De fabriekschouw van Lot, 65 m hoog, ooit de hoogste van België.

4. **Vanwaar komt de benaming “Den berg van Jaak”?**

Heel eenvoudig: naar Jacques Smulders de zoon van Petrus en Nathalie Arpartien, Jacques was smid en had onderaan de bewuste berg een smidse met herberg. Gekoppeld aan de smidse had hij er ook een ijzerwareenzaak.

Hij werd geboren te Dworp op 9 oktober 1859 en overleed er op 19 november 1933.

5. **Wat bedoelt men in Huizingen met “de campagne van Vacing”?**

Het domein van Huizingen. (Het “goed van Vaucamps”).

6. **Vanwaar de naam van de herberg in Huizingen die daar gekend is als: "De Wollebeuzze"?**

In Huizingen aan het kruispunt Torleylaan/Menisberg, wordt al decenia lang het café "Den Union" uitgebaat. In onze regio is deze herberg, vooral bij de iets oudere generatie, in de volksmond beter bekend als "de Wollebeuzze".

Over de herkomst van deze markante benaming bestaat er een verhaal over de vroegere bazin van de herberg "Den Union" die haar wisselgeld bewaarde in een wollen tas onder haar rok. Als er een klant geen pasmunt bij zich had hief de waard in haar rok naar omhoog om in haar wollen beurs te zoeken naar wisselgeld. Dit was bij de klanten natuurlijk de attractie van het café.

De waardin is er niet meer maar "de Wollebeuzze" leeft nog steeds verder:

III. STREEKPRODUCTEN

1. **Hoe zijn holle wegen ontstaan?**

Onze voorouders kenden geen autostrades noch provinciale- of gemeentelijke wegen, hoogstens voetpaden. Als nu zo'n inwoner van Dworp dagelijks zijn beminde ging bezoeken langs de kortste weg tussen de twee huizen, wat gebeurt er dan? De beplanting wordt vertrappeld, de kruiden sterven af en de neergutsende regen voert de grond af waardoor er een greppel ontstaat die na een paar honderd of duizend jaar leidt tot een "holle weg".

2. **Waarvoor gebruikt men in de bierstekerij een "bom"?**

De tonnen hebben drie openingen. Twee ronde vooraan in het deksel voor het aftappen van de lambik. Ze worden afgedicht met een tap, een afgeknotte kegel uit elsenhout.

De derde opening is rechthoekig en bevindt zich in de buik van de ton. Ze dient om de ton te vullen. Wanneer het bier in de ton "rijpt" wordt het gat afgedicht met een "boem". Het is een rechthoekig stuk hout uit "canadahout". Voor de afdichting van de boem gebruikt de biersteker trouwens grauw "boempapee", een product dat eeuwenlang werd vervaardigd in de papiermolens langs de molenbeek. Misschien komt de naam wel van het feit dat na de gisting van het wort in de ton, door de opbouw van inwendige druk, de boem wel eens met een harde knal uit haar opening vloog?

3. **Welk debiet heeft de bron beneden aan de P. Bolsstraat?**

In elk van de 5 deelgemeenten vinden we bronnen. Grote en kleine, bekende en andere verscholen in het struikgewas.

Vandaag vinden vrouwen mekaar terug voor een babbel tussen de plastic flessen Vitel, Evian en Spa in de Delhaize of de Colruyt.

100 jaar geleden roddelden ze aan de bron in de buurt waar iedereen kwam water halen. Duivelsborre, Kelleborre, St. Laureinsborre,

Hanenborre en andere, waren eeuwenlang de leveranciers van drinkwater in onze gemeente. De Mariënborre was eerst een heidense bron, later werd ze toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw. Alle bedevaartsplaatsen hebben een bron denk maar aan Lourdes. Misschien is onze bron ook miraculeus.

In Alseberg hebben we ook een Oliebronstraat. Spijtig dat er voor de Beerselse financiën geen echte oliebron is. Naar alle waarschijnlijkheid is het een verkeerde verwoording van Holleborre.

Pastoor Bols liet het water van "De Bron" ontlede rond 1900. Er waren toen te veel nitraten in het water. In die tijd was er een houten voetbruggetje zonder leuning en 3 dikke zwiëgende planken.

"De Bron" ligt voor het vroegere café "De Bron". Het café veranderde regelmatig van naam. Bij Robic (de familie Zelck), het Misterie en nog andere zoals "In de Witte Pen".

Vandaag ligt de bron er verlaten bij. Eendenkroes en enkele verroeste blikjes ontsieren het geheel.

Debiet "De Bron" in Alseberg:

opname 25/8/2003 om 15uur 15' (na de lange hetedroge zomer): 20 liter per minuut.

4. **Waarom komt de vos opnieuw voor in onze regio?**

Als ge ooit een vos gezien hebt met jongen, of hem hebt zien flaner door de bossen dan kunt ge de inspanningen van alle Michel Vandebossches begrijpen, hoe vertederend. De natuurjongens hebben ervoor gezorgd dat de vos als zoogdier beschermd werd en daardoor mocht hij niet meer bejaagd worden.

Omdat de vos zelf weinig natuurlijke vijanden heeft kreeg hij vrij spel, heeft hij kunnen vossen, met een enorme vossenbevolkingstoename tot gevolg.

Ik weet niet of Michel ooit een vos gezien heeft, misschien wel gerooken. In het Domein kon je hem vroeger wel ruiken maar Reintje verstopte zich meestal zodat ge hem niet te zien kreeg. Had Michel een "kiekenkot" gehad, dan had hij het nu misschien niet meer, want die linkadoer van een vos gaat daar zeer drastisch te keer.

De oplossing is dus: vossen omwille van bescherming.

5. **Wat is de verklaring van het fenomeen heide in de volksmond "dha" (destelha, sollha, meigem ha..)?**

Het heeft te maken met het kappen van de bossen in de streek. Vroeger hadden de mensen de toelating van de heren grondbezitters om hun dieren op die plekken vrij te laten rondlopen. Zo ontstond de heide.

IV. STREEK BV's OF "BEKENDE BEERSELAREN"

1. **Tom Lanoye beschrijft in "Kartonnen Dozen" zijn leraar Nederlands van het laatste jaar humaniora. Hij noemt hem Mussolini. Zijn echte naam is Cyriel Coupé. Wie is**

deze Bekende Vlaming en ere burger van onze gemeente?

Anton van Wilderode.

2. Hoe werd Anton Van Wilderode ereburger van Beersel?

Door de contacten met het gemeentebestuur, en de toenmalige schepenen van Cultuur in het bijzonder.

3. Hoe is de school Sint-Victor ontstaan?

Opgericht door de toenmalige pastoor.

4. Wist U dat er in Dworp een thrillerauteur woont? Hij schreef: "File", "Indringer", "Vermist", en binnenkort komt "Verminkt" uit. Wie is hij?

Patrick De Bruyn.

5. Hendrik Conscience schreef een boek dat zich afspeelt in onze gemeente. Ken je de titel van het boek?

Conscience heeft wel degelijk een boek geschreven over onze gemeente. "Eene verwarde Zaak", een dorpsverhaal uit 1874.

V. PLAATS EN STRAATNAMEN**1. Van waar komt de benaming Dikkemeerweg die loopt van Dworp over de Meigemheide richting Alseberg?**

Meer komt simpelweg van meerpaal. Volgens Van Daele een paal aan de kade in de haven waaraan een schip kan aanmeren of vastgelegd worden. Eigenlijk kan dat dus niet, maar een grenspaal in ons dialect is een "mierstien" en vandaar is Dikkemeerweg afgeleid.

2. Vanwaar de benaming van de "Steenput" in Dworp stroomafwaarts van de Molenbeek vanaf de Herisemmolen?

De Steenput was zoals de naam het laat vermoeden een put waaruit stenen werden ontgonnen, dus een steengroeve.

3. Vanwaar de benaming "Diesbeekstraat"?

Typisch voor taalgrensgebieden komt de benaming van "Dietse beek". Dworp grenst aan een paar Waalse gemeenten en had zowel beken die hun oorsprong hadden in Walonië ("de Haine" nu Braine) als in Vlaanderen.

4. Vanwaar de benaming "Bruineput" (Bruineputstraat)?

Steengroeve waar bruine zandsteen ontgonnen werd. De oude Kerk en het oud-gemeentehuis werden gedeeltelijk opgetrokken in die steen. De ontginning was echter niet lonend en werd stopgezet.

5. Vanwaar de benaming "Kluts" (Klutsstraat)?

Komt van Kloetsborre, een bron die veel lawaai maakt, die zeer luid klutst, tengevolge van het overvloedige opborrelende water.

6. **Vanwaar komt de benaming "Alseberg"?**

Heuvel werd vroeger ook hals genoemd: denk maar aan het Franse woordje: un col, een hogeberg. Alseberg zou dus een tautologie zijn. bergheuvel, of zeer grote heuvel.

7. **Vanwaar komt de benaming "Uwenberg"?**

Afkomstig van "Heideberg", dialect: Aaberg, aan berg. Later overgecorrigeerd tot "Uwenberg".

VI. RODE DRAAD

1. **Rênk rond de roesj aa hem 'n rout mé réssen gezeét, 't miestepoit m' d'air a bouve.**

Helemaal rond de schommel had hij een rij met graskluiten geplaatst, de meeste met de aarde naar boven.

2. **Seigewouret ést ne slamuir mé al da stútte en spuive, 't miestepoit va champéter op den hank te speile.**

De laatste tijd is het nogal een sleur met al dat morsen en overgeven, meestal omwille van het gratis meedrinken.

3. **A graize woide gaile op 't getanchelt ais goin raize zonder olle môn op te schússe.**

Wenende waren jullie op het getande ijs aan het schaatsen zonder de mouwen op te stropen.

4. **Zonder ma af te múdere hém ek in 't bústelke neivens den blaaik nen achel gemokt.**

Zonder me moe te maken heb ik in het struikgewas naast de bleekweide een bussel hout gemaakt.

5. **De koijejodder ha vuil koepichera in want hij smeit zaa knachenbeit nou daa kwispel da oin 't kieverre was.**

De koejongen haalde heel wat kapoenestreken uit want hij gooide het klokhuis van zijn appel naar die halve gare die met lange tanden at.

6. **De múrge plamaa en den trút va moesteik in de schapro és koemmerschap van boet!**

De gare appelmoes en de appelspijs gemaakt van doorworm doorstoken appels in de schapraai is waar van goede kwaliteit.

7. **Panchesnoire zuie kapot as 't woiter 't hiet és en as 't gebuit moede geboire va krummen hois.**

Wanneer het water te heet is, koken pensendarmen stuk, en gebeurt het, dan moet je doen alsof je van niets weet.

*Enkele pareltjes uit onze brouwerij-
tentoonstelling oktober 2003.*

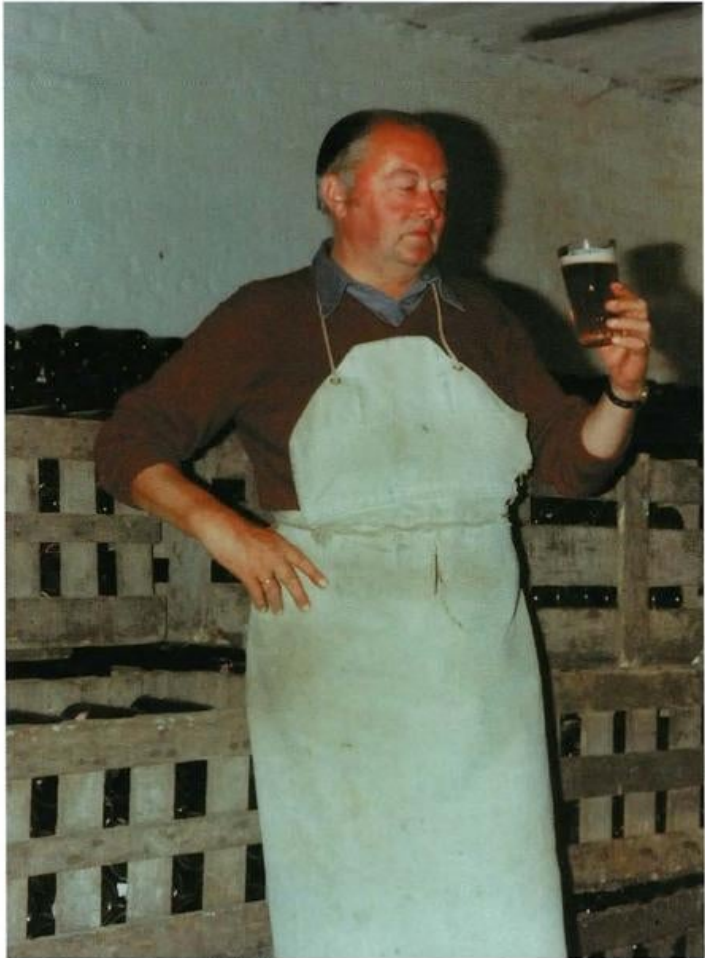
Frans Wets met paard en bierkar.

*Brouwersgasten brouwerij Eylen-
bosch Huizingen.
(vlnr) Henri Lefebure (bijge-
naamd Plekker) – Frans Des-
medt (Susse va Fieren Hainke) –
Jozef Vanzeebroeck
(Jef va Raskes).*

De hopduivel en zijn gasten. Glasraam van Maurice Nevens t.g.v. de tentoonstelling.

boven: Guillaume Mosselmans tijdens het proeven van zijn "Kriek".
onder: Biersteker Pierre Derauw bezig aan een proefronde.

Personeel brouwerij Winderickx 1910, toen brouwerij Sint-Ambrosius genoemd.

In het deurgat van café "De Ster" op de Vroenenbos staat biersteker en stamvader Gregorius Dekoninck (met pijp), in het midden van de foto zoon Henri Dekoninck (met boerenpet).

Colofon

En het dorp zal duren...

Is het trimestrieel tijdschrift van het
Heemkundig Genootschap "van Witthem" - Beersel

oktober - december 2003 - nummer 20 - jaargang 5

voorzitter	Marc Desmedt Dwersbos 109 1650 Beersel 02. 377.27.94
ondervoorzitter	Edgard Winderickx Brouwerijstraat 18 1653 Dworp 02. 380.30.14
secretaris	Michel Vastiau Leeuwerikenlaan 10 1650 Beersel 02. 380.54.38
penningmeester	Piet Van Capellen Boomgaardstraat 12 1653 Dworp 02. 380.35.48

inlichtingen tijdens de kantooruren in het gemeentehuis te Beersel - dienst cultuur
Alsebergsteenweg 1046
1642 Alseberg
02.382.08.29

Prijs van dit nummer € 6,20 - jaarlijks lidgeld bedraagt € 17, te storten op rekeningnummer
001-3114341-38 van het Heemkundig Genootschap "van Witthem" Beersel, met de vermelding
van naam, voornaam en adres, gevolgd door de aanduiding "LIDGELD".

Werkten mee aan dit nummer: Jan Brassine, Giedo Debusscher, Jan De Cock, Marc Desmedt, Jos
Eylenbosch, Edgar Winderickx en de wijzen van De Grote Leerweek.

Samenstelling: de redactieraad
Verantwoordelijke uitgever: Marc Desmedt

Eindvormgeving en druk: Drukkerij B.V.B.A. Mariën-Deneyer - Dworp

*Heemkundig
Genootschap
"van Witthem"*